

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Využití tradice valašských čertů v mikroregionu Hornolidečsko v praktických
činnostech na primární škole

Marie Fojtů

Anotace

Jméno a příjmení:	Marie Fojtů
Katedra:	Technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	PhDr. Pavlína Částková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Využití tradice valašských čertů v mikroregionu Hornolidečsko v praktických činnostech na primární škole
Název v angličtině:	Using the tradition of Wallachian devils in the Hornolidecko microregion in practical activities at primary school
Zvolený typ práce:	Aplikační práce
Anotace práce:	Diplomová práce zpracovává téma valašských čertů a využití této tradice v hodinách praktických činností v primární škole. Zabývá se popisem tradice a poskytuje metodické listy, které mohou využít vyučující primární školy v hodinách praktických činností. Metodické listy jsou zaměřeny na výrobu čertovské masky a reflektují lokální specifika. Diplomová práce také poskytuje metodický plán na uspořádání projektového dne zaměřeného na tradici čertů a mikulášské obchůzky.
Klíčová slova:	čert, tradice, maska, praktické činnosti, metodický list, projektový den
Anotace v angličtině: (Summary)	The diploma thesis deals with the topic of Wallachian devils and the use of this tradition in practical activities in primary school. It deals with the description of the tradition and provides methodological sheets that can be used by primary school teachers in practical activity classes. The methodological sheets focus on the production of the devil mask and reflect local specificities. The thesis also provides a methodological plan for organizing a project day focused on the tradition of devils and St. Nicholas' parade.
Klíčová slova v angličtině: (Key words)	devil, tradition, mask, practical activities, methodological sheet, project day

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Básničky, říkanky a hádanky vhodné pro úvod hodiny Příloha č. 2 – Odkud pocházejí tito čerti? Příloha č. 3 – Smajlíci pro reflexi Příloha č. 4 – Teploměry pro reflexi Příloha č. 5 – Pracovní listy, projektový den čerti
Rozsah práce:	120 stran
Jazyk práce:	český jazyk

Bibliografický záznam

FOJTŮ, Marie. *Využití tradice valašských čertů v mikroregionu Hornolidečsko v praktických činnostech na primární škole*. [Diplomová práce]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Katedra technické a informační výchovy, 2024. s. 120. Vedoucí práce: PhDr. Pavlína Částková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 3. 4. 2024

Marie Fojtů

Děkuji PhDr. Pavlíně Částkové, Ph.D za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci. Děkuji také vedení Základní školy ve Francově Lhotě a tamním vyučujícím za to, že mi umožnili prakticky vyzkoušet výrobu všech výrobků ve třídách primární školy. Děkuji i vedení a vyučujícím základních škol v mikroregionu a blízkém okolí, kteří se zapojili do vyplnění dotazníku. V neposlední řadě děkuji všem, kteří mě během vypracování této diplomové práce jakkoliv pomáhali a podporovali.

OBSAH

Obsah.....	7
1 Úvod.....	10
2 Mikroregion Hornolidečsko.....	13
2.1 Historie mikroregionu	14
2.2 Náboženství.....	15
3 Mikulášská tradice v mikroregionu Hornolidečsko.....	16
3.1 Svatý Mikuláš.....	17
3.2 Masky v mikulášské družině	18
3.2.1 Maska Mikuláše	18
3.2.2 Maska čerta	19
3.2.3 Maska koně	20
3.2.4 Maska smrti.....	21
4.1.1 Maska nosiče (žida).....	22
5 Primární vzdělávání, učitel a žák	23
5.1 Primární vzdělávání.....	23
5.2 Učitel	25
5.2.1 Učitel a jeho role při předávání tradic	27
5.3 Žák.....	28
5.3.1 Žák a tradice	29
6 Význam tradic v primárním vzdělávání.....	31
7 Kurikulum a RVP ZV	33
7.1 RVP ZV.....	33
7.1.1 Klíčové kompetence získané za využití metodických listů uvedených v této práci.....	35
7.2 Pracovní a technická výchova	39
7.2.1 Didaktické zásady při výuce pracovních činností	40
7.2.2 Organizační formy a metody při výuce pracovních činností	41
7.2.3 Didaktické cíle v hodinách praktických činností popisovaných v této práci	41

8	Průzkum mezi pedagogy v základních školách mikroregionu	46
8.1	Výsledky průzkumu	47
9	Praktická část	52
9.1	Maska čerta	52
9.1.1	Francova Lhota a Valašská Senice	52
9.1.2	Střelná.....	55
9.1.3	Študlov	55
9.1.4	Valašské Příkazy	56
9.1.5	Horní Lideč	57
9.1.6	Lačnov	58
9.1.7	Lidečko.....	59
9.1.8	Lužná.....	60
9.1.9	Valašská Polanka.....	61
9.2	Úvodní část hodiny pracovních činností	62
9.2.1	Písnička, básnička, hádanka	62
9.2.2	Kvíz – Odkud pocházejí tito čerti?.....	63
9.2.3	Video	63
9.3	Závěr hodiny a reflexe.....	64
9.3.1	Prezentace výrobků a diskuse	64
9.3.2	Smajlíci do krabice.....	64
9.3.3	Teploměr	65
10	Metodické listy	66
10.1	Metodický list 1	67
10.2	Metodický list 2.....	70
10.3	Metodický list 3.....	73
10.4	Metodický list 4.....	76
10.5	Metodický list 5.....	79
10.6	Metodický list 6.....	82
10.7	Metodický list 7.....	85

10.8	Metodický list 8.....	88
10.9	Metodický list 9.....	91
10.10	Metodický list 10.....	94
10.11	Metodický list 11.....	97
10.12	Metodický list 12.....	100
10.13	Metodický list 13.....	103
11	Projektový den.....	106
12	Závěr.....	113
13	Seznam použité literatury zdrojů.....	115
13.1	Internetové zdroje.....	116
13.2	Zdroje obrázků	117
13.3	Další prostudovaná literatura	118
14	Přílohy	120

1 ÚVOD

Pocházím ze Slovácka, kde mikulášská tradice není tak silná a rozhodně je mnohem méně vyzdvihovaná, než jako je tomu v obcích mikroregionu Hornolidečska. V mé rodné obci vypadala mikulášská obchůzka tak, jak ji zná většina dětí v České republice. Vesnicí chodí tři tradiční postavy: Mikuláš, čert a anděl. Když jsem se seznámila se svým manželem, který pochází z oblasti jižního Valašska, vůbec jsem netušila, o čem mluví, když se s blízcím se prosincem zmiňoval o tom, že budou chodit mikuláši, nebo že děti budou létat za čerty. Byl to šok, když jsem poprvé uviděla mikulášskou družinu v Horní Lidči. Skupina hrůzostrašných čertů, jejichž masky byly vyrobeny z ovčí kůže, bílá smrt s kosou, maska kobyly, k tomu další postavy, kterým manžel říkal kvašák a samozřejmě Mikuláš. Žádný anděl. Nechápala jsem. Až poté, co jsem se přestěhovala na Valašsko, jsem začala do této tradice pronikat. Pochopila jsem, že, když někdo řekne, že budou chodit mikuláši, nemyslí tím, jen postavu sv. Mikuláše, ale že je to v regionu obecně užívaný termín označující celou skupinu masek. A létání dětí za čerty označuje samotné převlékání se do masek a pobíhání po vesnici a nahánění spolužáků a známých.

Tradice mikulášských obchůzek je v mikroregionu Hornolidečsko opravdu silná a trvá dlouhá desetiletí. Její síla je cítit i z hrdosti tamních obyvatel. Všichni jsou na své masky hrdí a každá obec má samozřejmě ty nejlepší a nejkrásnější masky z celého okolí a ostatní masky jsou hrozná a ošklivá. Je skvělé, že se tato tradice v obcích mikroregionu zachovává a stojí za zmínku, že v obcích není nijak institucionalizovaná. Vždy je to počín skupiny dobrovolníků, kteří jsou ochotni se do masek převléct a dva, tři dny obcházet vesnici a navštívit každé stavení v ní. Samozřejmě, že se do organizace pochůzek zapojují různé obecní spolky, ale výhradně je to akce dobrovolnická.

Téma mikulášské obchůzky je v základních školách pravidelně využíváno. Vidíme, že s blízcím se 5. prosincem, což je den, kdy tradičně Mikuláš se svou družinou navštěvují děti, se ve školách kreslí čertíci, Mikulášové či andělé. Vyrábějí se masky z papíru, nacvičují se různá mikulášská představení, děti se učí básničky a říkačky s mikulášskou tematikou. V této práci chceme podrobněji rozebrat tradici mikulášských obchůzek právě v mikroregionu Hornolidečsko a aplikovat ji v hodinách pracovních činností na prvním stupni základní školy.

Hlavním cílem této práce je vytvořit metodické listy, které mohou být využity v hodinách praktických činností na primární škole. Tyto metodické listy budou obsahovat návod a potřebné informace k tomu, jak vytvořit figuru čerta. Budou rozděleny podle náročnosti

a vhodnosti pro jednotlivé ročníky primární školy a budou odrážet specifika masky čerta v mikroregionu. Jako doplněk bude součástí této práce také metodický plán na uspořádání projektového dne na téma čerti a mikuláši.

Nejprve je potřeba vymezit mikroregion Hornolidečsko, popsat jeho specifika a celkově oblast definovat. Následně se práce věnuje samotné tradici mikulášských obchůzek na Hornolidečsku. Zabývá se trochu historickým původem této tradice a tím, proč masky vypadají tak, jak vypadají. Je velmi zajímavé pronikat do historie a vidět, jak se odráží na složení mikulášské družiny na jižním Valašsku. Dále srovnává to, jak mikulášské obchůzky vypadaly dříve a jak vypadají nyní. Porovnává masky a popisují případné odlišnosti. Tato práce nemá být směřována teoreticky, proto nevěnuje historickým kořenům, druhům masek a jejich původu tolik prostoru jako jiné práce, které se touto problematikou již zabývaly.

Další kapitola se věnuje primárnímu vzdělávání a definuje a popisuje ho. Součástí této kapitoly je také krátké pojednání na téma učitel a žák, kteří tvoří aktivní složky výchovně-vzdělávacího procesu a jejichž vzájemná interakce velmi významně ovlivňuje kvalitu celého procesu.

V další části popisujeme důležitost využívání lokální tradice ve vzdělávání. Zabýváme se nutností začleňovat lokální specifika a odlišnosti do výuky a snažíme se vysvětlit proč je dnes nutné opírat se o tradice a zvyky. Tato část práce také definuje využití tématu Mikuláše v základních školách. Před zahájením samotné práce bylo provedeno malé kvantitativní dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit, do jaké míry a jakým způsobem mikulášskou tradici učitelé na základních školách v mikroregionu využívají ve svých hodinách.

Tato práce se věnuje zařazení mikulášské tradice do hodin pracovních činností na primární škole. Proto je nutné specifikovat tento předmět a ukázat jeho zařazení v RVP ZV.

Poslední hlavní a praktická část se věnuje využití mikulášské tradice v mikroregionu Hornolidečsko v hodinách pracovních činností na prvním stupni základní školy. Tato část obsahuje popisy masek či jejich částí a také metodické listy popisující postup výroby ve třídách. Vzhledem k mnoha odlišnostem v jednotlivých vesnicích a k různorodosti masek, byl pro tuto práci vybrán čert. Je to maska, která se objevuje všude a která je na jižním Valašsku v mikulášské družině postavou stěžejní. Je to maska, na kterou je ve všech obcích mikroregionu kladen velký důraz a na které si všichni zakládají. Čert je ten, kterého je nejvíce vidět i slyšet. Budete-li poslouchat některého z rodáků, pravděpodobně ho uslyšíte říkat, že budou chodit čerti.

Vzhledem k tomu, že praktické ověření jednotlivých postupů proběhlo v obci Francova Lhota, jsou i metodické listy zaměřeny na výrobu čerta z této obce. Není však problém provést

drobné úpravy a přizpůsobit výrobu čerta kterékoliv jiné obci v mikroregionu Hornolidečsko. Specifika jednotlivých masek jsou popsána dále v práci. Kdokoliv bude tyto metodické listy využívat v budoucnosti, bude muset k lokálním úpravám přistoupit, neboť žáci jednotlivých škol v mikroregionu nejsou ochotni vyrábět čerta z jiné obce

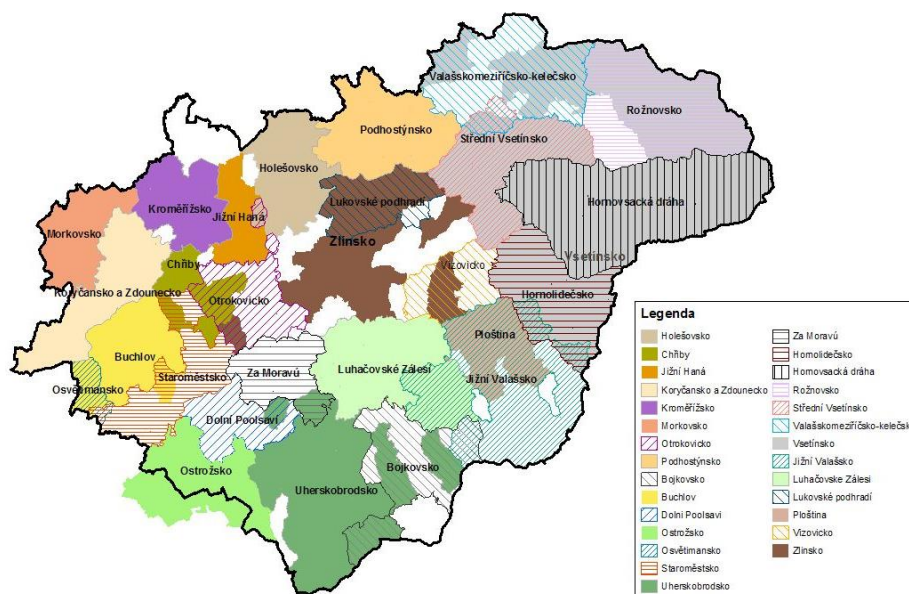
Metodické listy v této práci jsou rozděleny dle své náročnosti tak, aby odpovídaly jednotlivým ročníkům primární školy. Je však vždy na učiteli, či komukoliv jinému, kdo bude metodické listy používat, aby zvážil náročnost výroby, materiální zázemí a zvolil vhodný výrobek pro dané žáky. K metodickým listům práce nabízí i několik úvodních aktivit, které mohou být použity jako motivační prostředek před samotnou výrobou. Práce také specifikuje vzdělávací cíle a kompetence dle RVP ZV. V neposlední řadě tato práce obsahuje i metodický návod, jak uspořádat projektový den zaměřený na téma „mikuláši a čerti“.

2 MIKROREGION HORNOLIDEČSKO

Než se podíváme na tradici mikulášských obchůzek a povíme si něco o maskách samotných, je třeba si říci něco o mikroregionu.

Mikroregion Hornolidečsko se nachází ve Zlínském kraji, v jeho jihovýchodní oblasti. Sousedí se Slovenskem. Vznik tohoto mikroregionu se datuje do roku 1994. Byl to jeden z prvních mikroregionů ve Zlínském kraji. Byl vytvořen uměle.

Hornolidečsko patří mezi tzv. „příhraniční mikroregiony“. Tyto oblasti jsou charakterizovány vysokou intenzitou socioekonomických vazeb a sítí mezi obyvateli, což vychází z jejich společného historického vývoje. Současně tvoří území Hornolidečska katastry několika obcí, a to Francova Lhota, Horní Lideč, Lačnov, Lidečko, Sřetlná, Študlov, Valašská Senice, Valašské Příkazy, Valašská Polanka, Lužná, Prlov, Pozdřechov, Leskovec, Seninka a Ústí.¹

Obrázek 1: Mikroregiony Zlínského kraje – 2005²

¹ Území MAS. [online]. MAS Hornolidečska. Dostupné z: <http://www.mashornolidecska.cz/cz/1-mas-hornolidecska/33-uzemi-mas.html>.

² Český statistický úřad. *Mikroregiony Zlínského kraje – 2005*. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537078/72070630.jpg/af7c0862-0cab-4688-9bd9-5c1b1110f870?version=1.0&t=1418238703737>.

Část území tohoto mikroregionu leží v chráněných krajinných oblastech Beskydy, Bílé Karpaty a Vizovické vrchy, čímž vytváří jedno z nejhornatějších a nejlesnatějších území v České republice. Region, s rozlohou 170,98 km² a populací 12 150 obyvatel, je charakterizován svým venkovským charakterem. Přírodní hranice jsou stanoveny úpatím Beskyd, Bílých Karpat a Vizovických vrchů. Díky své poloze a přírodním podmínkám je vhodný pro rozvoj ekologicky šetrných aktivit, zejména pro podhorské zemědělství, cestovní ruch, služby a řemeslnou výrobu. Průmyslové podniky zde nejsou významné, a dostupnost regionu nenabízí podmínky pro průmyslovou velkovýrobu.

Hlavní zdroje pracovních příležitostí zahrnují malé podniky, stravovací a ubytovací služby, kadeřnictví, řemeslná výroba a zemědělství. Potravinářská výroba, zejména masných a ekologických produktů, hraje v regionu významnou roli. Významný je také chov skotu a ovcí a ovocnářství.

Obce v tomto mikroregionu se vyznačují dlouhými a úzkými údolními s prudkými svahy, na nichž se střídají lesy, zemědělské plochy, jalovcové pastviny a vzácná fauna a flora, např. čáp černý, šafrán bělokvětý, nebo Trčkovy skály v Lačnově. Tyto přírodní krásy mohou být objeveny prostřednictvím pěší a cykloturistiky během letních měsíců.

Významnou a důležitou roli v tomto mikroregionu hraje historie, kultura, památky, tradice a lidské zdroje. Ve spoustě vesnic se pravidelně pořádají různé kulturní akce typu dožínky, živý betlém, masopustní občůzky masek. V mikroregionu působí také několik národopisných souborů. V neposlední řadě je to také tradice, která je výchozím bodem této práce a tou je mikulášská občůzka. Tato má silnou tradici hlavně v obcích Valašská Senice, Francova Lhota, Střelná, Horní Lideč, Študlov, Valašské Příkazy, Lidečko a Valašská Polanka.

3

2.1 Historie mikroregionu

Chceme-li se podívat na historii osídlení tohoto mikroregionu, musíme do hluboké minulosti. V době mladšího Paleolitu sice tato oblast trvale osídlena nebyla, ale různé nálezy dokládají, že tudy lidé minimálně procházeli. Další nálezy z této oblasti (bronzové meče a sekery) se datují do doby bronzové, konkrétně do mladší fáze kultury lidu lužických

³ Sdružení obcí Hornolidečska: *O mikroregionu* [online]. Dostupné z: <https://hornolidecko.cz/o-mikroregionu>.

popelnicových polí⁴. Kolonizace ze západu a osídlování výrazných krajinných dominant bylo na Valašsku nejvýznamnějším pravěkým osídlováním vůbec. Nálezy sídlišť z Pulčína či Lidečka to dokládají⁵.

Výraznější osídlení však vidíme později mezi 12. a 14. stoletím. To dokládají různé písemné zmínky, ve kterých se objevují obce spadající do mikroregionu Hornolidečsko.

Mluvíme-li o historii mikroregionu, nesmíme zapomenout zmínit četné vpády nájezdníků z východu. Tato oblast výrazně trpěla vpády Bočkajovců, Turků a Tatarů. Obce byly pravidelně drancovány a vypalovány, obyvatelé byli odváděni do zajetí. Tyto vpády se velmi vryly do paměti obyvatel. Důkazem může být příběh o Janíčkovci – poturčencovi, který se dochoval v Lidečku. Příběh vypráví o malém chlapci, který byl odvečen do zajetí tureckým vojákem. Byl převychován v nové víře a stal se z něho turecký voják. Ten se po letech při dalším vpádu setkal se svojí matkou a rozvzpomněl se na svůj původ⁶.

Turecké vpády se odrážejí i v tradici mikulášské obchůzky. V několika vesnicích se objevuje maska koně (kobylice), kterou si místní obyvatelé spojují právě s nájezdníky z východu. Je zajímavé, že tato maska se neobjevuje v mikulášské družině těch vesnic, které nájezdy netrpěly a naopak, např. ve Francově Lhotě, je těchto masek hned několik.

2.2 Náboženství

Hlavním náboženstvím této oblasti je pochopitelně křesťanství. Můžeme zde najít obyvatele vyznání římskokatolického a také evangelického. Je zajímavé sledovat, jak se příslušnost k jednomu či druhému vyznání podepsala na mikulášské tradici.

V obcích, kde jsou obyvatelé římskokatolického vyznání, je tradice velmi silná a živá. V obcích s evangelickým vyznáním (např. Leskovec, Seninka, Ústí u Vsetína) neexistují ucelené prameny, které by mikulášskou obchůzku dokládaly. Můžeme se domnívat, že to může být způsobeno tím, že evangelíci neuznávají kult svatých.

⁴ ODEHNAL, P. *Horní Lideč, Obrazy z historie*. Horní Lideč: obec Horní Lideč, 2018. ISBN 978-80-270-4136-7.

⁵ ČERMÁKOVÁ, E. *Pravěk Valašska*. Vsetín: Muzeum regionu Valašsko, 2014. ISBN 978-80-87614-25-9.

⁶ ODEHNAL, P. *Za dlouhých večerů... Pověsti a pohádky z Hornolidečska*. Lidečko: MAS Hornolidečska, 2012. ISBN 978-80-260-1664-9.

3 MIKULÁŠSKÁ TRADICE V MIKROREGIONU HORNOLIDEČSKO

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, která popisovala mikroregion Hornolidečsko, mikulášská tradice je v tomto mikroregionu velmi silná. Především v obcích podél toku řeky Senice: Valašská Senice, Francova Lhota, Horní Lideč, Lidečko, Valašská Polanka, ale také v obcích Študlov, Střelná, Valašské Příkazy či Lačnov. Obyvatelé těchto obcí jsou na své masky hrdí, a protože se jednotlivé masky v různých obcích od sebe liší, bývají také častým námětem pro různé půtky a neshody. Tomáš Fojtů, rodák z Horní Lideče, řekl, že obyvatelé každé obce v tomto mikroregionu budou tvrdit, že mají ty nejlepší a nejkrásnější čerty a všichni ostatní jsou hrozní, a to se potvrdilo při různých rozhovorech s obyvateli různých vesnic, kteří vždy tvrdili, že jejich čerti jsou ti nejhezčí.

Kořeny mikulášských obchůzek spadají do dávné historie. Milada Fohlerová ve svém článku píše, že jejich původ je zřejmě předkřesťanský a jsou pravděpodobně spojeny s kultem zemřelých a s vírou, že zimní dlouhé večery a noci jsou ovládány různými démony a temnými silami. Maskování pravděpodobně pomáhalo tyto démony a síly oklamat. Dále Fohlerová dodává, že na pohanský původ masek odkazují různé předměty a prvky masek, které jsou zachovány dodnes. Ve spoustě obcí nosí čert tzv. ježovinu čili kůži z ježka. Může to být také sláma, kterou v některých obcích nosili či nosí čerti. Sláma je symbolem hojnosti a plodnosti. Součástí mikulášských družin na Valašsku potažmo v mikroregionu Hornolidečsko je také maska smrti. Smrt je podle Fohlerové vegetačním, zdravím upevňujícím symbolem.⁷

Mikuláš byl do této tradice zařazen mnohem později. Pravděpodobně v 10. a následujících stoletích s tím, jak se Evropou šířil kult svatého Mikuláše. Ve svém článku Fohlerová upozorňuje, že nejstarším doloženým příkladem obchůzek v Českých zemích je chlapecká biskupská hra datovaná do 13. století. Její podoba byla zachycena o století později Janem Husem. V následujícím popisu však autor přibližuje tuto historickou postavu takto: „Žáci v kožešinových kuklách na hlavě přivezli na oslici v obráceném posazení, tj. tváří k ocasu, jednoho ze spolužáků jako tzv. biskupa do kostela na mši, kde pak prováděli značné

⁷ FOHLEROVÁ, M. *Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku*. Muzeum regionu Valašsko [online]. 2014. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.

nepřistojnosti: s pochodněmi v rukou vodili oslici s biskupem, konzumujícím přitom polévku a pivo, kolem oltářů, které on lascivním způsobem kadil, tancovali a lomožili.“⁸

Mikuláš je nyní hlavní maskou celého průvodu. Na Hornolidečsku se mu tradičně říká Svatý. Jméno Mikuláš je také tradičně používáno pro pojmenování celé družiny masek. Ve většině obcí se říká, že budou chodit mikuláši.

3.1 Svatý Mikuláš

Není jasné, kdy se sv. Mikuláš narodil. Víme jen, že to bylo někdy kolem roku 280. Říká se, že kněžské svěcení přijal od svého strýce biskupa a že po smrti svých rodičů rozdál své dědictví chudým. O této postavě existuje spousta legend. Historicky doložených dat je však málo. Většina legend vypráví, že se Mikuláš staral o lidi a pomáhal těm, kteří byli v nouzi. Jednou prý zachránil před smrtí tři nevinně odsouzené muže. Další příběh vypráví o tom, jak Mikuláš vhodil oknem do domu tři měšce zlata, aby pomohl třem dívkám k věnu. Jiná legenda říká, že zachránil námořníky, které zastihla bouře. Svatý Mikuláš zemřel kolem roku 350. Říká se, že to bylo právě 6. prosince, proto jeho svátek slavíme v tento den. Proč však dnešní Mikuláš nosí dárky a sladkosti? Jedna z legend říká, že Mikuláš i po své smrti procházel o vánočním čase městem a před obydlí chudých dával pozlacená jablka a ořechy.⁹

Když se řekne Mikuláš, většina lidí v České republice si vybaví postavu biskupa Mikuláše a dále čerta a anděla, kteří prochází městem či vesnicí, navštěvují domovy lidí a kontrolují, zda děti i dospělí byli hodní a nepáchali neplechu. Pokud je vše v pořádku, naděluje Mikuláš s pomocí anděla dárky (sladkosti, ovoce, ořechy a jiné). Jinak je tomu však v obcích Hornolidečska. Zde je Mikuláš, řečený Svatý, doprovázen několika čerty. V závislosti na obci jich může být až k deseti. Dále je v průvodu také maska koně, správně nazývaná kobylica. Průvod doplňuje i maska smrti a také maska nosiče či žida. V Horní Lidči je maskovaný průvod obohacen o masku Kvašáka, která se nevyskytuje v žádné jiné obci.

Jak již bylo zmíněno dříve, masky se liší od vesnice k vesnici a každá z vesnic je na své masky patřičně hrdá. Maskovaný průvod v obcích zajišťují většinou mladí svobodní muži. Ti v maskách obcházejí vesnici a navštěvují stavení za stavením. To, že je mikulášská tradice

⁸ Česká televize: *Čerti a svatí, Mikulášské obchůzky na Valašsku* [online]. 2009. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1102732990-folklorika/310295350120002/>.

⁹ SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, M. *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7195-996-0.

v obcích mikroregionu velmi silná a zakořeněná, dokazuje fakt, že než se do tradičních masek obléknou zmiňovaní muži, chodí po vesnicích skupiny mladších dětí a dorostenců, kteří se také maskují a nahánějí své spolužáky a kamarády. Tato tradice postupně zaniká, je redukována, nebo je v jednotlivých vesnicích zakazována. „*Když jsem byl malý, bylo normální, že několik týdnů před hlavním průvodem chodili za čerty děcka a mladí. Střídal se jednotlivé věkové skupiny: od nejmenších děcek, přes středoškoláky až přišlo na hlavní čerty. Tady v Lidči to ale zakázali, protože je to hodně nebezpečné. Děcka létají po cestě a moc sa nedívají. Dokonce se stala i nehoda a auto srazilo malou holku. Poslední roky ale tato tradice zase ožívá a chodí mladí oblečení do masek. Už to ale není tak intenzivní jako dřív. Chodí většinou jedna skupina mladších, tak týden dva před hlavní skupinú.*“ řekl rodák z Horní Lideč Tomáš Fojtů. Každopádně tradice čertů je na Valašsku stále živá a velmi oblíbená.

3.2 Masky v mikulášské družině

Složení mikulášské družiny je v jednotlivých vesnicích odlišné. Můžeme se setkat s velmi početnými skupinami, které čítají až dvě desítky masek, nebo také s malými skupinkami, kde je celkový počet masek kolem pěti. V každé družině se objevuje Mikuláš, tzv. svatý, který je doprovázen různým počtem čertů a dalších postav. Pojdme se nyní podívat na jednotlivé masky.

3.2.1 Maska Mikuláše

Obrázek 2: Mikuláš 1¹⁰

¹⁰ Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D1/g-1276/prehravac=1#vfoto>.

Maska Mikuláše, ve většině obcí na Hornolidečsku označovaného jako svatého, je středobodem celého průvodu. Tato maska je inspirována biskupem Mikulášem, o kterém jsem psala dříve. Pro masku jsou typické barevná obličejová maska, mitra, kněžský ornát (ve většině vesnic hodně barevný) a také berla. Mikuláš symbolizuje dobro a obdarování. Při návštěvách domů zjišťuje, zda se děti umí modlit či zpívat písničku a přednášet básničku a následně děti i dospělé odměňuje.

3.2.2 *Maska čerta*

Obrázek 3: Mikuláš 8 ¹¹

Maska čerta je vesnice od vesnice jiná. V obcích Hornolidečska je maska čerta tvořena z ovčí kůže a doplněna různými proprietami. Obličejová část masky je tradičně doplněna rohy (kozími, beraními či kravskými). Velmi často je na čele masky upevněna ježovina – kůže ježka. Ve Francově Lhotě má čert na hlavě čepici s rohy a vzadu jsou upevněny barevné pentle (v dnešní době vyráběné z barevného krepového papíru). Typické jsou pro čertovskou masku také

¹¹ Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D8/g-1269/prehravac=1#vfoto>.

zvonce, kterým se říká štambrláky. Ty rachotí a řinčí, když čerti skáčou či popobíhají po vesnicích. Dále je čert vybaven buď vidlemi, nebo bičem či březovou metlou.

Maska čerta je jednou z nejvýraznějších v mikulášské obchůzce a je to právě ona, která odlišuje jednotlivé mikulášské skupiny a je stěžejní i pro tuto práci, protože se o ni opírá praktická část této práce, která obsahuje metodické listy popisující výrobu této masky v pracovních činnostech na primární škole.

3.2.3 *Maska koně*

Obrázek 4: Mikuláš 9 ¹²

Často se tato maska označuje jako kobylyla či kobylica. Je to maska tureckého jezdce se šavlí. V jednotlivých obcích opět můžeme vidět různé obměny, ale společným prvkem je krk a hlava koně, kterou má muž oblečený v této masce upevněnu na pase. Různé zdroje uvádějí různé důvody pro tuto masku. Jiří Mačuda¹³ ve svém článku píše, že se jedná o kulturněhistorický archetyp kultovního zvířete, které se nejčastěji spojovalo právě se svatým Mikulášem. Jiné prameny říkají, že maska může připomínat Turky a Tatary, jejichž vpády

¹² Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D9/g-1268/prehravac=1#vfoto>.

¹³ MAČUDA, J. Mikulášská pochůzka na Valašsku [online]. Dostupné z: <https://www.huculove.cz/Mikulasska-pochuzka-na-Valassku.html>.

Valašsko trpělo v 17. století. Podle historických pramenů a vyprávění rodáků byla tato maska velmi vážená a vždy chodívala jako první v průvodu.

3.2.4 Maska smrti

4 Obrázek 5: Mikuláš 10¹⁴

V tradičních mikulášských obchůzkách doprovází Mikuláše a čerta anděl. Toto na Hornolidečsku nevidíme. Ve skupině však můžeme vidět jinou bílou masku (v některých obcích černou). Je to maska smrti. Ta se nazývá také krkaňa či krtička. Tato maska se v různých maskovaných oslavách či průvodech objevovala dávno před vznikem mikulášské obchůzky. Byla to vždy maska spojovaná s ženským pohlavím, plodností a našla si své nezapomenutelné místo v mikulášské družině.

Pro tuto masku je typické bílé oblečení. V některých obcích je to oblečení černé s detaily bílých kostí. Maska má bílou škrabošku, často s dlouhýmnosem. Na zádech má dlouhou plachtu. Nosí kosu a brousek. Na kose bývají různé nápisy. Např. v Horní Lidči je na jedné straně kosa napsáno: „Beru staré klebetnice.“ a na druhé: „A mladé falešnice.“

¹⁴ Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D10/g-1267/prehravac=1#vfoto>.

4.1.1 Maska nosiče (žida)

Obrázek 6: Mikuláš 5 ¹⁵

Toto je další maska, kterou lidé mimo mikroregion Hornolidečsko nespojují s čertovskou a mikulášskou družinou. Je to maska, která má různé podoby, nosí s sebou pytel. Velmi speciální variantou je maska nosiče v Horní Lidči. Je nazývána Kvašák. Maska je tvořena barevnou papírovou škraboškou s dlouhým nosem. Je doplněna brýlemi, vousy a vlasy. Na hlavě má Kvašák klobouk s husím brkem. Oblečen je do kožichu. Nosí barevně záplatované kalhoty. Vybaven je sukovicí (holí) a v druhé ruce nese punčochu s lahví uvnitř.

Maska pravděpodobně skutečně vychází z představ lidí o Židech. Ti se od obyvatel odlišovali a byli vnímání negativně. Maska tedy působí otrhaně, mívá dlouhé vousy, které byly pro židovské muže typické. Jedná se o postavu zápornou, která na první pohled neevokuje zlo, ale je zrádná.

¹⁵ Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D5/g-1272/prehravac=1#vfoto>.

5 PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, UČITEL A ŽÁK

V předchozích kapitolách jsme se věnovali definování mikroregionu Hornolidečsko a také popisu a historii tradice mikulášských obchůzek. Tato diplomová práce však nemá být pouze teoretickou sbírkou informací o místě, tradici či maskách. Jejím hlavním posláním je poskytnout metodickou oporu pro vyučující primárního stupně a dát jim k dispozici hotové metodické listy, které mohou využít pro svou práci s žáky na téma Mikuláš a čert. Z tohoto důvodu je nutné věnovat část této práce také definici primárního stupně, žáka a učitele.

5.1 Primární vzdělávání

Primární stupeň vzdělávání spadá společně s nižším sekundárním stupněm do základního vzdělávání. Základní vzdělání je v ČR povinné a zákonní zástupci žáků je musí posílat do školy k plnění povinné školní docházky. V opačném případě jim mohou hrozit sankce. Povinná školní docházka trvá 9 let a žák ji musí nastoupit mezi 6 a 8 rokem věku. Dokončit ji musí nejpozději v roce, kdy dosáhne 17. roku věku¹⁶.

Většina české populace nabývá základního vzdělání na základní škole, která je rozdělena na první stupeň (1. až 5. třída) a druhý stupeň (6. až 9. třída).

Vzdělávání na prvním stupni je nastaveno tak, aby usnadnilo žákům přechod z předškolního vzdělávání a z domácí péče do pravidelného a systematického vzdělávání. Jak je uvedeno v RVP ZV, „je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných). Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů.“¹⁷

Spilková definuje primární vzdělávání jako „otevřený systém, proces kladení základů pro celoživotní učení, osvojování gramotnosti, zprostředkovávání základních kulturních dovedností, vytváření prvotního náhledu na svět s vyznačením základních kulturních dovedností, vytváření prvotního náhledu na svět s vyznačením základních vztahů a souvislostí,

¹⁶ Gov.cz: Základní vzdělávání [online]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/zakladni-vzdelavani-INF-94>

¹⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2023.

kteří umožňují orientaci dítěte v okolním světě, proces rozvoje jazykového potenciálu jako důležitého nástroje pro úspěch v dalších fázích vzdělávání, uvádění do národní kultury a vytváření národního vědomí, celkové kultivace dětské osobnosti (utváření postojů, hodnotových orientací, zájmů apod.), otevírání vývojových a individuálních potencialit.“¹⁸

Přechod z předškolního vzdělávání na primární stupeň základního vzdělávání rozhodně není lehký. Podle mnohých zdrojů patří k těm nejnáročnějším okamžikům v lidském životě. Dítě (žák) se musí vyrovnat s novým prostředím, s náročností úkolů, které musí plnit. Do života vstupuje větší pravidelnost, režim, noví lidé kolem. „*Proto by měl 1. stupeň základního vzdělávání více než dosud respektovat přirozené potřeby žáků, individuální úroveň jejich zrání a učení a přizpůsobovat tomu učební program. Základem nové kvality 1. stupně základního vzdělávání je tedy co nejkompaktnější poznání individuálních potřeb a možností každého žáka a jejich respektování jak při společném vzdělávání, tak v životě školy.*“¹⁹

„*Cílem 1. stupně základního vzdělávání je vytváření předpokladů pro celoživotní učení - získávání základních návyků a dovedností pro školní i mimoškolní práci, vytváření motivace k učení, osvojování základní gramotnosti jako nástroje dalšího úspěšného vzdělávání, postupné utváření uceleného náhledu na svět včetně vztahu k životnímu prostředí, založeného na citlivém, znalostním a aktivním přístupu k jeho ochraně, kultivace žákovy osobnosti (jeho postojů, hodnotových orientací a zájmů) a podpora zdraví.*“¹⁷ Aby bylo možné efektivně dosahovat tohoto cíle, je nutné vytvořit správné prostředí, ve kterém bude vládnout správná pracovní, sociální a emocionální atmosféra. Je důležité, aby škola byla místem, kde se žákovi dostane pozitivních zkušeností, kde zažije úspěchy a nabude jiných kladných prožitků. Dále je primární stupeň také místem, ve kterém pokračuje formování osoby žáka z hlediska etiky a sociálního soužití, které započalo v předškolním věku. Žáci by se měli naučit odpovědnosti, respektu k druhým a k pravidlům a spolupráci.

V primárním vzdělávání by měl být kromě nabývání vědomostí kladen také důraz na rozvoj národního a místního kulturního citění. Výuka by se tedy měla, pokud to jde, opírat o místní a národní zvyky a obyčeje.

¹⁸ KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

¹⁹ MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

5.2 Učitel

Důležitou roli v tomto procesu nehraje jen prostředí, ale také učitel a jeho osobnost. Učitel je v první řadě pouze člověk. Jako takový je každý jiný, se svými silnými i slabými stránkami. Každý učitel by měl klást důraz na rozvoj úplné žákovy osobnosti. To zahrnuje stránku rozumovou, tělesnou i stránku mravní. Víme, že existují učitelé, kteří mají přirozenou autoritu a žáci jim tzv. zobou z ruky. Na druhou stranu jsou učitelé, kteří si svou autoritu vynucují a mezi žáky oblíbení nejsou. Rozdíly mezi učiteli se také objevují v úrovni jejich znalostí a dovedností.

Z toho, co jsem napsala v předchozím odstavci je jasné, že každý učitel je člověk s určitými osobnostními vlastnostmi, zájmy, názory a schopnostmi a je to také odborník vybavený řadou profesionálních znalostí, dovedností a návyků. Osobnostní charakteristiky dávají základ učitelově jedinečnosti a také jeho vztahu k žákům a výchově a vzdělávání.

Všechno výše zmíněné ovlivňuje to, jak učitel vystupuje ve třídě, jak se chová k žákům, jak přistupuje k přípravě na vyučování i vyučování samotnému. Toto vše má samozřejmě vliv na to, jaké vztahy se utvářejí mezi žáky samotnými a mezi žáky a vyučovacím procesem. Jinými slovy toto vše bezesporu ovlivňuje klima třídy. Je samozřejmě důležité, aby učitel byl kompetentní a dobře vybavený jedinec na vysoké mravní úrovni, aby svým působením pomáhal vytvářet klima pozitivní.

Je podstatné, aby učitel disponoval znalostmi a vědomostmi, ale také musí vědět, jak znalosti předat žákům. Učitel tedy musí být vybaven pedagogickými dovednostmi. J. Průcha uvádí, že za nejdůležitější dovednosti a vědomosti učitelů jsou považovány následující složky:

1. znát základní metody výuky a umět v dané situaci zvolit metodu adekvátní
2. umět komunikovat se žáky, učiteli a rodiči
3. znát metodiku povzbuzování a trestání a umět ji aplikovat ve třídě
4. umět hodnotit učební výkon žáka
5. umět formulovat výukové cíle
6. znát teoretické základy vyučovacího procesu²⁰

²⁰ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 5., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5.

V poslední době se velmi často skloňuje slovo management. Toto slovo není spjato jen s podnikáním a vedením firem. Jednou z rolí učitele je také být dobrým manažerem třídy. Z podnikové praxe víme, že manažer je element, který dává základ tomu, jak bude kolektiv fungovat a s jakou efektivitou bude postupovat při plnění svých povinností. Stejně tak i učitel jako manažer ovlivňuje celkové fungování třídy jak z hlediska krátkodobého (atmosféra) tak z hlediska dlouhodobého (klíma třídy).

Co je to tedy management (řízení) třídy? Jedna definice říká, že se jedná o soubor technik a dovedností učitele, které umožňují řídit třídu a vyučování, efektivně kontrolovat žáky a vytvářet pozitivní učební prostředí pro všechny. Cílem řízení třídy je vytvořit prostředí a podmínky, které maximalizují učení žáků a pomoci žákům dospět, tzn. učit je, jak řídit sami sebe a ukázat jim, jak si zvnitřnit pravidla a postupy, které podporují učení.

Aby pedagog účinně vedl třídu, je klíčové, aby disponoval určitými dovednostmi, jako je pečlivá příprava na výuku, schopnost zvládnání více situací současně, průběžné sledování třídy s cílem být v jejím dění „přítomen“, aktivizace všech žáků a facilitace diskuse, schopnost zajímavě vést hodiny, prevence nebo minimálně korekce nežádoucího chování a konečně i schopnost relaxace a uvolnění.

Kvalitní management třídy závisí na kvalitním **vztahu učitele a žáka**. Efektivní vztahy nesouvisí s učitelovou osobností nebo s faktem, zda je učitel žakovým kamarádem. Důležité je, aby učitel dokonale poznal žáka a jeho potřeby. Pokud jsou vztahy na dobré úrovni, objevuje se nekázeň velmi zřídka. Dále je nutné dbát na **kvalitní prostředí**, jeho uspořádání a také výbavu. Pokud je prostředí estetické a také kvalitně vybavené, podporuje zájem žáků a usnadňuje výuku jako takovou. Neméně důležitým faktorem řízení třídy je **organizace hodiny**. Výuka musí být plynulá s určitou strukturou. Učitel musí plynule zvládat přechody mezi aktivitami, volit vhodné formy vyučování či metody. To samozřejmě závisí na již dříve zmíněných dovednostech, kterými musí učitel disponovat. **Komunikace** je dalším prostředkem řízení třídy. Verbální i neverbální projevy učitele rozhodně ovlivňují chování žáků. **Motivace** je jedním z klíčů k úspěšnému řízení třídy. Dokáže-li učitel žáka přesvědčit k tomu, aby vnitřně přijal a souzněl s aktivitami, které učitel vyžaduje, má v podstatě vyhráno. K důležitým faktorům řízení třídy také patří **pravidla** a **řízení nekázně**. Pravidla nesmí být vágní a žáci s nimi musí být seznámeni. Musí být předvedena a nacvičována a jejich dodržování musí být prosazováno. Pokud tomu tak není, vede to k nekázni. Na druhou stranu nekázeň ve třídě se objevuje i u zkušených učitelů. Je důležité, aby nebyla přehlížena a byla vždy řešena.

Hovoříme-li o managementu třídy, musíme zmínit základní styly učitelova výchovného působení. J. Čáp vymezuje následující styly:

1. Autokratický styl (záporný emoční vztah a silné řízení)
2. Liberální styl s nezájmem o dítě (záporný emoční vztah a slabé řízení)
3. Rozporný autokraticko-liberální styl (záporný emoční vztah s rozporným řešením)
4. Laskavý liberální styl (kladný emoční vztah a slabé řízení)
5. Integrační styl (kladný emoční vztah a střední až zesílené řízení)²¹

5.2.1 Učitel a jeho role při předávání tradic

Výše v textu jsme napsali, že učitel je velmi důležitým prvkem v procesu vzdělávání. Velmi zjednodušeně můžeme říci, že jeho hlavní rolí je role vzdělávací a výchovná. Tyto dva termíny však v sobě skrývají mnohé úkoly, které učitel musí plnit, aby dostal tomu, co se od něj očekává.

Tato práce se věnuje tématu tradice a jejího zapojení do vzdělávání. Z tohoto pohledu se tedy musíme zamyslet nad tím, jakou roli hraje učitel v tomto procesu. Do jaké míry je právě on nositelem tradice či tím, který tuto tradici předává.

Je velmi pravděpodobné, že dříve, kdy byly tradice živější a lidé je více udržovali, měli učitelé situaci snadnější a spíše jen doplňovali to, co bylo mezi lidmi zcela přirozené a třeba jen přinášeli vzdělanější pohled. V současné době může být situace pro učitele složitější. Na druhou stranu určitě musíme rozlišit situaci ve městě a na vesnici. Ve městech je více pravděpodobné, že se tradice vytrácejí a nejsou mezi lidmi tolik udržovány. Žáci se s nimi nepotkávají v rodinách a mimo školu a je tedy pro učitele náročnější tradice do vzdělávání zařazovat. Žáci je totiž mohou vnímat jako něco úplně cizího a možná i nepodstatného.

Na vesnicích bude situace jiná. Rozhodně tomu tak je na pomezí Moravy a Slovenska v mikroregionu Hornolidečsko, který je podstatný pro tuto práci. V této oblasti jsou tradice velmi silné, udržují se na úrovni rodin i obecních společenství a také školy. Učitel tedy nemusí tradice tolik vysvětlovat a představovat. Žáci většinou o lokálních tradicích ví a spousta z nich jsou v jejich udržování aktivní. Učitel tak stojí před jinými problémy. Je na něm, aby místní tradice studoval více do hloubky a dokázal žákům zprostředkovat informace, které neznají ze svých rodin. Je důležité, aby, pokud tradice do vzdělávání zařadí, reflektoval místní specifika a odlišnosti. Musí také citlivě přistupovat k problematice spádovosti. Pokud do školy docházejí žáci z různých obcí, což je v mikroregionu poměrně běžné, musí si vyučující dát pozor na to, jak se tradice udržují v jednotlivých vesnicích.

²¹ ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

Např. v případě mikulášských obchůzek je to různá podoba masek a již dříve zmíněný patriotismus, který se u obyvatel jednotlivých obcí poměrně silně objevuje. Učitel tak musí být dobrým managerem a také do jisté míry mediátorem. Nestací, aby pouze předával informace či šel příkladem.

5.3 Žák

Pokud jsme v předchozí kapitole psali o učiteli jako o velmi důležité složce výchovně-vzdělávacího procesu, nemůžeme zapomenout zmínit i žáka. Žák je ten, který má být působením tohoto procesu vzděláván a formován. Společně s učitelem představuje vlastní aktivní faktor. Osobnost žáka i výše zmíněná osobnost učitele i jejich vzájemný vztah a interakce mají velký vliv na výslednou kvalitu výchovně-vzdělávacího působení²². Je proto nutné se důkladně věnovat i osobnosti žáka.

*„Důkladné studium osobnosti vychovávaného jedinca má nesporný význam pro pochopení individuality a jejích zvláštností a v jeho dôsledcích pro optimálnu výchovnú pôsobnosť ze strany vychovávajúcího.“*²² Osobnost žáka již dávno není považována za neměnnou konstantu. Vývoj psychologie a pedagogiky přispěl ke změně pohledu na utváření osobnosti žáka. Je důležité si uvědomit, že na osobnost žáka můžeme nahlížet z různých hledisek. Pro nás je podstatné samozřejmě hledisko pedagogicko-psychologické. Z tohoto hlediska můžeme konstatovat, že osobností chápeme komplexní a propojenou soustavu rysů a vlastností, poměrně a relativně obecných, trvalých a základních, které utvářejí obecné vnitřní předpoklady pro duševní činnost a chování člověka.²²

Určité rysy jsou člověku vrozené, jiné získává během života a sociálních interakcí. Osobností se tedy člověk nerodí, ale osobnost se během života utváří. Vývojová psychologie popisuje různá období vývoje člověka: novorozenecké, kojenecké, období batolete, předškolního věku, období mladšího školního věku, období dospívání – prepuberta a puberta, období adolescence a období dospělosti.

Vzhledem k tomu, že v této práci se zabýváme primární školou, je pro nás podstatné období mladšího školního věku. V tomto období nedochází k výrazným psychosomatickým změnám. Vývoj je plynulý. Je důležité zmínit, že žák v tomto období vyniká aktivitou, snaživostí a ochotou spolupracovat. To velmi významně ovlivňuje kvalitu výchovně-

²² GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999. ISBN 80-85783-20-7.

vzdělávacího procesu. Rozvíjí se tělesná schránka a také motorika, i když rozvoj motoriky se v tomto období pomalu zklidňuje.²³

Důležitější je rozvoj kognitivních procesů. Výše v textu jsme napsali, že pro žáka v tomto období je důležitá aktivita. Žákovi v tomto období přestává vyhovovat pasivní přijímání informací. Žák chce objevovat. Poznávání je spjato s city. Mění se i vnímání člověka v tomto období. Vnímání přechází od konkrétního k obecnějšímu. Představitost dosahuje v období mladšího školního věku vrcholu. Velkou úlohu hraje také zažívání úspěchu či neúspěchu. Zažívání trvalého či dlouhodobého neúspěchu může velmi negativně ovlivnit utváření žákovy osobnosti.

To vše musíme mít na paměti, chceme-li kvalitně přistupovat k procesu vzdělávání a výchovy žáka v tomto období. Dle mého názoru však stále musíme vnímat to, že ani prostředí, ani žákovy vrozené předpoklady, ani učitel a jeho osobnost a přístup nehrají samostatně tu nejdůležitější roli ve výchovně-vzdělávacím procesu. Vždy se jedná o vzájemné působení všech tří faktorů, které společně působí a ovlivňují celý proces vzdělávání a výchovy a formování žáka a jeho osobnosti.

5.3.1 Žák a tradice

Velmi důležité je v tomto období všimnout si rozvoje emocionálního a sociálního. Rozvíjí se tzv. vyšší city. Pro zdravý vývoj dítěte je v tomto období potřeba, aby zažívalo úspěch. Co je pro tento věk typické je rozdělení skupiny na chlapce a dívky. Obě tyto skupiny jsou si poměrně vzdálené.

Hlavní činností dítěte tohoto věku je učení. Nesmíme však opomínat hru, která stále zůstává velmi důležitá, a to by mělo být vyučujícími reflektováno. Převládá zájem o hry pohybové, konstruktivní a soutěživé. Chlapci se odlišují od děvčat. Bývají většinou tvořivější a originálnější, ovšem jsou také hlučnější a mohou být i agresivnější. Dívky jsou většinou klidné a usedlejší. U dětí tohoto věku můžeme pozorovat první zájmy.

Ve světle toho, co bylo uvedeno výše, můžeme konstatovat, že zařazení tématu tradic, potažmo lokálních tradic má v tomto období rozvoje velký smysl. Tradice, v našem případě mikulášská, resp. čertovská tradice může pomoci s rozvojem představivosti, ale zároveň mohou vyučující zařadit takové aktivity, které podporují hlubší myšlení a srovnávání. Vzhledem

²³ ČÍŽKOVÁ, J. et al. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-953-0.

k tomu, že žáci tohoto věku mají stále rádi hry a tvoření, které jsou pro jejich rozvoj nepostradatelné, jsou praktické činnosti předmětem, který nelze vynechat a zařazení lokálních tradic do náplně tohoto předmětu ho nejen přiblíží žákům, ale zároveň pomůže rozvinout jejich vnímání své vlastní osobnosti a náležitosti ke skupině.

Zařazení tématu tradice, ideálně té místní, se jeví jako vhodné i na základě praktických poznatků z výuky. Jak bylo zmíněno výše v textu, žáci v tomto období přecházejí od pasivního přijímání informací k cílenému učení. Z toho logicky vyplývá, že budou otevřenější k přijímání informací o takovém tématu, které je jim blízké a které se jich osobně týká a můžeme rozhodně konstatovat, že téma mikulášské obchůzky v obcích mikroregionu Hornolidečsko toto rozhodně splňuje.

6 VÝZNAM TRADIC V PRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V předcházející části práce jsme se zabývali primárním stupněm vzdělávání, žákem a učitelem. Celá diplomová práce je zaměřena na využití tradice čertů v hodinách pracovních činností na primárním stupni. Jaký je tedy význam tradic v primárním vzdělávání?

Slovo tradice vzniklo z latinského slova *traditio*, které vzniklo spojením dvou slov: *trans* – přes a *dare* – dávat. Již z této definice můžeme jednoduše usuzovat, že tradice znamená předávání. Můžeme ji chápat jako předávání zvyků, postojů, mravů či celé kultury z jedné generace na druhou.²⁴

V současné době by se mohlo zdát, že pro tradice v naší společnosti není místo. Společnost se orientuje na přítomnost a budoucnost a jeví se jako skeptická vůči věcem přicházejícím z minulosti. Tradice však vždy měly své neoddělitelné místo ve společnosti. Díky tradicím se předávaly znalosti a cenné informace. Tradice pomáhaly lidem se zorientovat v prostředí. Etnoložka Martina Pavlicová říká, že „*tradice pomáhá v orientaci v lidském bytí, lidé z ní mohou přebírat zkušenosti, zároveň je i rozšiřovat a předávat dál. Z lidové tradice přebíráme moudrost předků a můžeme tak na ní budovat naši vzdělanost a zároveň nám její poznání slouží k vytváření vlastní identity, ať již etnické, lokální či osobní.*“²⁵ Dle sociologa Jana Kellnera „*tradice vymizí v okamžiku, kdy ztratí smysl pro ty, co ji pěstují.*“ Podle něj „*možná zeslábnou tradice státní a posílí nějaké regionální. Posílení regionálních tradic si ale dovede představit více na Moravě (Slovácko, Haná, Valašsko aj.) než v Čechách.*“²⁵

Ve světle toho, co bylo napsáno výše, je více než patrné, že o tradice je třeba dbát a zachovávat je. Vždyť každý nový dům, jakákoliv nová stavba se vždy staví na pevných základech. Stejně tak nemůžeme budovat společnost, pokud ji nebudeme budovat na základech, kterými jsou právě poznatky a informace předané nám od předchozích generací. Nejsou-li tradice pozitivně vnímány širokou veřejností, je nanejvýš důležité, aby si tuto skutečnost uvědomovali pedagogové a vychovatelé a důležitost tradic vštěpovali svým žákům. Zvyky a tradice jsou našim velmi cenným dědictvím a můžou být inspirací pro dnešního člověka. Pro zachování národa je důležité zajistit přenášení tradic a zvyků z generace na generaci.²⁶

²⁴ TYLLNER, L. *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část O-Ž 1*. Vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8.

²⁵ URBÁNKOVÁ, V. *Dodržování a význam tradic v současné české společnosti* [online]. České Budějovice, 2011. [cit. 2024-02-22] Dostupné z: <https://theses.cz/id/6gfcxnl/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

²⁶ ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN: 978-80-7346-096-9.

Ne každý rodič je vychováván tak, aby tradice znal, či je vnímal jako důležitou součást společnosti a národního povědomí. Z tohoto hlediska se právě škola ukazuje jako ideální místo, ve kterém se děti mohou o tradicích učit a mohou z nich čerpat. Škola nemá být jen místem, kde děti nabydou informace a poznání, má to být také místo, kde prožijí pozitivní chvíle a kde upevní svůj vztah k místu, kde se narodily, kde žijí a působí. Budeme-li ve výuce využívat regionální tradice a zvyklosti, můžeme v dětech prohloubit vztah k zemi, k regionu a také k přírodě. Naši předci rozhodně měli k těmto věcem blíže než současné generace.²⁷

Současná pedagogika si je tohoto faktu vědoma, a proto jsou tradice a lokální povědomí velmi pevně zakotveny v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školství. Toto téma prostupuje různými vzdělávacími oblastmi. Nejvíce však rezonuje v oblasti Člověk a jeho svět a také Umění a kultura. Pro nás je důležité, že toto téma lze zařadit i do oblasti Člověk a svět práce. Dále jej můžeme nalézt i v průřezových tématech jako např. Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova či Environmentální výchova. Možností, jak téma tradic a zvyků zařadit do vzdělávacího plánu je spousta. Je nutné si uvědomovat, že přílišná snaha a přehlčení žáků by mohlo mít kontraproduktivní účinky, proto je nutné k této otázce přistupovat velmi pečlivě a důkladně zvažovat, které informace a znalosti jsou pro žáky nutné a přínosné, aby skutečně vedly k jejich formování a upevňování takových postojů, které byly zmíněny výše v textu.

²⁷ ČECH, T. *Využití regionálního folkloru a tradic ve školní praxi*. Komenský. Brno: PdF MU, 2002, roč. 127, č. 2, s. 10-12. ISSN 0323-0449.

7 KURIKULUM A RVP ZV

Už jsme si definovali mikroregion. Popsali jsme tradici mikulášských obchůzek v této oblasti a věnovali jsme se jejímu významu na primární škole. V neposlední řadě jsme část práce věnovali samotnému primárnímu stupni, učiteli a žákovi. Nyní je nutné si naše téma zařadit do kurikula a kurikulárních dokumentů.

Kurikulum je předmětem pedagogického zkoumání, dalo by se říci, od nepaměti. Můžeme říci, že kurikulum představuje souhrn znalostí, které si má člen určité společnosti osvojit.²⁸ V užším slova smyslu můžeme kurikulum definovat jako dokument, který obsahuje plán vzdělávání, způsoby a strategie, jak dosáhnout stanovených cílů vzdělávání.²⁹

V souladu s Národním programem rozvoje vzdělávání tzv. Bílou knihou kurikulární dokumenty českého školství dělíme podle úrovně na státní a školní. Na státní úrovni vidíme rámcové vzdělávací programy (RVP) pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Na školní úrovni zde máme školní vzdělávací programy (ŠVP), které si školy zpracovávají samy na základě RVP.

7.1 RVP ZV

- *„navazuje svým pojetím a obsahem na rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání a je východiskem pro koncepci RVP pro střední vzdělávání“*
- *„vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků, včetně vzdělávání v odpovídajících ročnících víceletých středních škol“*
- *„specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání“*
- *„vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo“*
- *„zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi“*
- *„stanovuje standardy pro základní vzdělávání, jejichž smyslem je účinně napomáhat při dosahování cílů stanovených v RVP ZV“*

²⁸ MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V. Kurikulum v současné škole. Brno: Paido, 2008. ISBN: 978-80-7315-175-1.

²⁹ ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.

- „podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování, a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, odlišných metod, forem výuky a využití všech podpůrných opatření ve shodě s individuálními potřebami žáků“
- „umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu, rozsahu a zaměření výuky, metod práce a zařazení dalších podpůrných opatření pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, žáků nadaných a mimořádně nadaných“
- „je podkladem pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání“¹⁷

RVP ZV je otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáků.¹⁷

RVP ZV charakterizuje základní vzdělávání jako takové, definuje pojetí a cíle základního vzdělávání. V základním vzdělávání se usiluje o naplňování následujících cílů:

- „umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení“
- „podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů“
- „vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci“
- „rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých“
- „připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti“
- „vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě“
- „učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný“
- „vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi“
- „pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci“

- „pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.“¹⁷

Nedílnou součástí RVP ZV jsou tzv. klíčové kompetence. Jedná se o jakýsi soubor znalostí a dovedností, postojů a schopností, které každý jedinec potřebuje pro utváření vlastní osobnosti a pro uplatnění ve společnosti. Cílem vzdělání by tedy mělo být vybavit žáky takovými kompetencemi, kterých mohou dosáhnout a které jim umožní začlenit se do společnosti. Klíčové kompetence nejsou od sebe vzájemně odděleny. Jsou vždy propojené, mají nadpředmětovou povahu a lze jich dosáhnout pouze jako výsledku celého procesu vzdělávání. RVP ZV definuje následující kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní a kompetence digitální.

7.1.1 Klíčové kompetence získané za využití metodických listů uvedených v této práci

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“¹⁷

Kompetence si jedinec osvojuje postupně a dlouhodobě. Proces osvojování začíná již v období předškolním a poté pokračuje na základní i střední škole. Jednotlivé klíčové kompetence nejsou od druhých oddělené a jejich nabývání je umožněno prostřednictvím celého vzdělávacího obsahu. Jsou tedy výsledkem celého procesu vzdělávání a jejich úroveň je ovlivněna všemi aktivitami v průběhu vzdělávání.

Jednotlivé kompetence, které jsou popsány v RVP ZV jsou děleny do několika kategorií. Jedná se o tyto druhy kompetencí:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální

- kompetence občanské
- kompetence pracovní
- kompetence digitální

Jak už bylo zmíněno výše jednotlivé vyučované předměty či jednotlivé aktivity a činnosti nemusí vést k osvojení a rozvoji všech kompetencí. Jejich osvojování je výsledek komplexního působení v průběhu vzdělávání. Pro naši potřebu si však pojdme rozebrat jednotlivé kompetence, které si žáci osvojí a rozvinou v praktických činnostech za použití metodických listů uvedených v praktické části této práce.¹⁷

Kompetence k učení

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě
- uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy
- kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich

Kompetence k řešení problémů

- vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností
- ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací

Kompetence komunikativní

- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje

Kompetence sociální a personální

- účinně spolupracuje ve skupině
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají

Kompetence občanské

- respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit

Kompetence pracovní

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot

Kompetence digitální

- využívá digitální technologie, aby si usnadnil práci, zautomatizoval rutinní činnosti, zefektivnil či zjednodušil své pracovní postupy a zkvalitnil výsledky své práce

V části C rámcového vzdělávacího programu jsou také specifikovány jednotlivé vzdělávací oblasti:

- Jazyk a jazyková komunikace

- Matematika a její aplikace
- Informatika
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce ¹⁷

Poslední zmíněná vzdělávací oblast je důležitá pro tuto práci. Člověk a svět práce obsahuje na prvním stupni následující tematické okruhy: práce s drobným materiálem, konstrukční činnosti, pěstitelské práce a příprava pokrmů. Druhý stupeň základní školy obsahuje v této oblasti 8 dalších tematických celků. Hlavním zaměřením této oblasti je nabývání praktických dovedností a návyků. Důležitá je myšlenková spoluúčast žáků. Vzdělávání v této oblasti by žáky mělo vést k pozitivnímu vztahu k práci, k osvojování si pracovních dovedností a návyků, ke kvalitnímu plánování a organizaci práce. Dále vede k vytrvalosti a soustavnosti, k poznání, že technika je nedílnou součástí lidské kultury a k poznávání okolního světa. Neméně důležité je také chápání práce jako příležitosti k seberealizaci a orientace v různých oborech lidské činnosti.

Očekávanými výstupy této oblasti, které jsou relevantní pro tuto práci jsou v prvním období:

Žák:

ČSP-3-1-01 vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů

ČSP-3-1-02 pracuje podle slovního návodu a předlohy

V druhém období jsou to pak tyto:

Žák:

ČSP-5-1-02 využívá při tvořivých činnostech s různým materiálem prvky lidových tradic

ČSP-5-1-03 volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu

ČSP-5-1-04 udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce

Nedílnou součástí RVP ZV a základního vzdělávání jako takového jsou tzv. průřezová témata. Tato témata odrážejí aktuální dění a problémy ve světě. Průřezová témata se buď integrují do jednotlivých předmětů, nebo se vyučují samostatně v rámci samostatných předmětů, projektů či seminářů. V rámci vzdělávací oblasti Člověk a svět práce můžeme začlenit průřezové téma Osobnostní a sociální výchova – hlavně v rámci rozvoje dovedností, které se týkají spolupráce a komunikace. Dalším průřezovým tématem, které můžeme rozvíjet je Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech. Hlavní význam vidíme v rozvoji chápání kulturního a historického dědictví. Zmínit musíme i další průřezové téma s názvem Enviromentální výchova. Důležité je vést žáky k pochopení, že různé pracovní činnosti můžeme vykonávat s ohledem na životní prostředí a v jeho prospěch.

7.2 Pracovní a technická výchova

Slovo technika pochází z řeckého slova techné. Jeho význam je blízký slovům dovednost, řemeslo či umění.³⁰ Technika je považována za základ pokroku. V českém jazyce je třeba oddělit slovo technika od slova technologie. Za techniku označujeme souhrn výrobních a pracovních prostředků a postupů. Lze jím také označit stroje, nástroje a vybavení pro výrobní činnost. Technikou se také rozumí způsob, postup a provádění určité činnosti nebo praktická odborná dovednost. Technologie je vědním oborem, který se zabývá aplikací přírodovědeckých poznatků při zavádění a zdokonalování výrobních postupů. Ve výrobě se technologií rozumí vypracování a sestavení postupů v konkrétní pracovní postupy.³¹

Pracovní a technická výchova nebyla vždy do systému školství zařazena na stejné pozici. Byla často opomíjena, nebo byla zaměřena čistě užitkově. Je však jasné, že technická a pracovní výchova má své nezastupitelné místo v procesu výchovy a vzdělávání. Z historie víme, že důležitost technické výchovy zdůrazňovaly velké osobnosti pedagogiky: J. A. Komenský, J. Locke, J. J. Rousseau či J. J. Pestalozzi.

³⁰ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Technika* [online]. c2023 [cit. 2024-02-22]. Dostupný z: www.https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Technika&oldid=22781064.

³¹ VLKOVÁ, Věra. *Technika, či technologie?*. *Časopis Světlo* [online]. Odbornecasopisy.cz [cit. 2024-02-22]. Roč. 2003, čís. 02. Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/technika-ci-technologie--16691>.

Pracovní činnosti mají svůj historický a společenský obsah a podílejí se tak na utváření lidských dějin. „*Lidská práce je součástí výrobních sil. Výrobní síly jsou pak základem společenského pokroku a kritériem pokroku. Výsledky lidské práce jsou předávány z pokolení na pokolení, a tak vzniká souvislý řetěz lidské činnosti. A tak se práce stává trvale působícím historickým činitelem.*“³²

7.2.1 Didaktické zásady při výuce pracovních činností

Abychom dosáhli výše zmíněných cílů a výstupů je třeba při výuce pracovních činností dodržovat didaktické zásady. Tyto zásady bychom mohli popsat jako obecné zákonitosti, které je třeba dodržovat, aby výchovně-vzdělávací proces byl efektivní a vedl skutečně k formování žáka tím správným způsobem.

Ve výuce pracovních činností je třeba dbát hlavně těchto zásad:

- **Zásada názornosti** – tato zásada zvyšuje zájem žáků, usnadňuje pochopení a osvojování poznatků
- **Zásada všestranného rozvoje osobnosti** – je třeba rozvíjet poznání, myšlení, psychickou i fyzickou stránku osobnosti
- **Zásada postupnosti, soustavnosti a trvalosti** – je třeba, aby všechny činnosti byly dobře plánovány, aby navazovaly jedna na druhou a díky své systematičnosti přispívaly k trvalému upevnění znalostí a dovedností
- **Zásada přiměřenosti** – je třeba vždy přihlížet k úrovni rozvoje žáků
- **Zásada uvědomělosti a aktivity** – dovednosti a vědomosti žáků by vždy měly vycházet z jejich poznání a vlastního přemýšlení a činnosti
- **Zásada vědeckosti** – veškeré informace předávané ve výchovně-vzdělávacím procesu musí být v souladu s vědeckým poznáním
- **Zásada individuálního přístupu k žákům a kolektivnosti** – je třeba mít vždy na zřeteli různé schopnosti žáků, skupinové vytváření výrobků umožňuje zapojení slabších žáků

³² OPATŘIL, S. et al. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. ISBN 14-458-85.

7.2.2 Organizační formy a metody při výuce pracovních činností

Za organizační formu výuky považujeme uspořádání vyučovacího procesu a jeho složek. Řadíme zde individuální vyučování, hromadné vyučování, individualizované vyučování, skupinovou výuku a diferencovanou výuku.

Jako organizační formy vhodné v hodinách pracovních činností se jeví především skupinové a individualizované vyučování. To samozřejmě neznamená, že své místo nenajde ani hromadná výuka. Skupinová výuka však nejvíce naplňuje požadavky uvedené dříve a učí žáky spolupráci a odpovědnému přístupu k práci.

Metody výuky v základu dělíme na metody slovní, názorně-demostrační a dovednostně-praktické. Slovní metody se uplatňují hlavně při seznamování se s tématem a vysvětlování problematiky. Důležitou roli hrají ve fázi motivace. Názorně-demostrační metody nacházejí své místo při demonstraci postupu či techniky práce. Dovednostně-praktické metody se zapojují při samotné práci a výrobě.

7.2.3 Didaktické cíle v hodinách praktických činností popisovaných v této práci

Nedílnou součástí každého plánu hodiny jsou cíle. Tyto musí každý pedagog vhodně nastavit, aby jednak žáci věděli, kam se výuka ubírá a čeho mají dosáhnout a za druhé, aby bylo možné kvalitně přistupovat k hodnocení, které by mělo být ideálně formativní a žáky vést a utvářet.

V této části práce se tedy podíváme na to, co to vlastně didaktické cíle jsou, jak se dělí a v neposlední řadě, jaké cíle můžeme nastavit v konkrétních hodinách praktických činností, které jsou popsány v praktické části této práce.

Začneme tím, jak by měl správně formulovaný cíl vypadat. Často se můžeme setkat s tím, že cíl je zaměřen na učitele spíše než na žáka. Správně formulovaný cíl by měl být vždy orientován na žáka a to, co získá on. Didaktické cíle můžeme rozdělit do tří hlavních kategorií. Kognitivní (poznávací) cíle, zaměřené na to, co a jak by se měl žák naučit. Dále afektivní (postojové) cíle, které se soustředí na ovlivnění postojů a hodnotové orientace žáka. A konečně psychomotorické (výcvikové) cíle, které se týkají získávání konkrétních dovedností žákem.

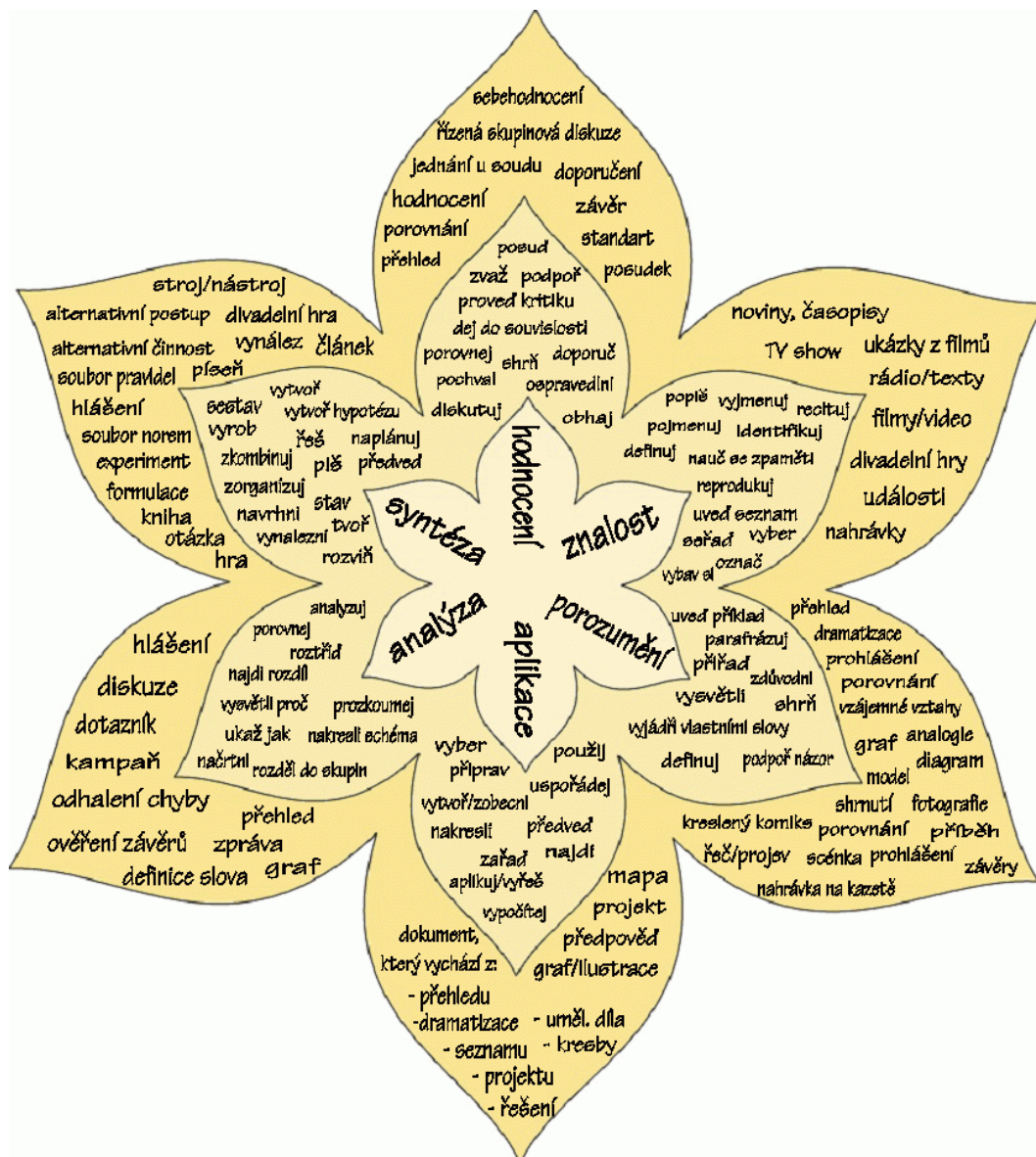
Při stanovování cílů většinou využíváme různé taxonomie vzdělávacích cílů. V rovině kognitivních cílů se standardně využívá Bloomova taxonomie kognitivních cílů. Ta obsahuje 6 úrovní, viz obrázek.

Obrázek 7: Bloomova taxonomie kognitivních cílů ³³

Stanovujeme-li kognitivní vzdělávací cíle je nutné, aby byl správně formulován. Jak jsme již napsali výše, musí být orientován na žáka a ideálně by měl být formulován za pomoci tzv. aktivních sloves. Jako pomůcka nám může posloužit tzv. Bloomova růžice aktivních sloves.

³³ Vesmír. *Jak můžeme dosáhnout vynikající úrovně výuky?* 2021. [online]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2021/cislo-9/jak-muzeme-dosahnout-vynikajici-urovne-vyuky.html>.

Obrázek 8: Bloomova růžice aktivních sloves ³⁴

Stanovujeme-li cíle afektivní, můžeme se opřít o Kratwohlovu taxonomii. Tato taxonomie rozděluje cíle do pěti skupin: přijímání, reagování, oceňování hodnoty, integrování hodnot a internalizace hodnot v charakteru. ³⁵

Při formulaci afektivních cílů můžeme použít např. tato slovesa: ocenit důležitost, vnímat hodnotu, naslouchat, získat povědomí, citlivě reagovat, vnímat poslání a mnoho dalších.

³⁴ Metodický portál RVP.CZ. Bloomova taxonomie, 2014. [online]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/B/Bloomova_taxonomie.

³⁵ KALHOUS, Z, OBST, O. et al. Školní didaktika. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-571-4.

Stanovování afektivních cílů je složitější než těch kognitivních, ale právě proto je nutné na ně dbát a vidět je jako nedílnou součást didaktických cílů. Pro naši práci věnující se tradicím jsou velmi důležité.

Poslední kategorií cílů jsou cíle psychomotorické. Tyto cíle se již podle svého názvu jeví jako ty podstatné, hovoříme-li o výuce praktických činností. Při stanovování těchto cílů si můžeme pomoci taxonomií psychomotorických cílů podle Davea (1968). Tato taxonomie je dělí do následujících rovin: imitace, manipulace, zpřesňování, koordinace a automatizace.³⁵

Do aktivních sloves používaných při formulaci psychomotorických cílů můžeme zařadit např. hází, chytá, stříhá, lepí, řeže, skáče, ale také prezentuje či demonstruje.

Pokud stanovujeme didaktické cíle, je dobré řídit se metodou SMART. Název této metody je odvozen z anglického slova, které znamená chytrý, bystrý, jasný. Jednotlivá písmena tohoto slova označují atributy, které by každý cíl měl mít. Původní atributy byly samozřejmě formulovány anglicky, ale existuje i česká verze. Všechny stanovené didaktické cíle by měly být:

S – specifické (specific) – musí se vždy vztahovat ke konkrétní činnosti

M – měřitelné (measurable) – musí být vždy stanovena požadovaná kvalita a kvantita

A – akceptovatelné (attainable) – musí být v souladu s potřebami

R – reálné (relevant) – musí být možno jich dosáhnout

T – termínované (timely) – musí být časově vymezené³⁶

Kognitivní cíle použitelné v hodinách prezentovaných v této práci

Žák popíše masku čerta ve Francově Lhotě. (Název obce je třeba změnit dle potřeby.)

Žák identifikuje jednotlivé masky čerta dle příslušnosti k obcím.

Žák reprodukuje krátkou říkanku s tématem čert/Mikuláš.

Žák vysvětlí, proč jsou na masce použity jednotlivé díly a doplňky.

Žák vyrobí masku čerta náležející obci.

³⁶ *METODA SMART: Stanovte si chytré cíle.* Topvision [online]. Dostupné z: <https://www.topvision.cz/blog/metoda-smart-stanovte-si-chytre-cile/?nezajem=1>.

Afektivní cíle použitelné v hodinách prezentovaných v této práci

Žák získá povědomí o historii tradice mikulášských obchůzek.

Žák vnímá důležitost zachování tradice mikulášských obchůzek.

Žák vnímá důležitost rozdílů mezi maskami čerta v různých obcích mikroregionu.

Žák vytváří pozitivní vztah k lokální tradici, její historii i důležitosti pro budoucnost.

Žák respektuje pravidla bezpečné práce.

Psychomotorické cíle použitelné v hodinách prezentovaných v této práci

Žák stříhá různé materiály: papír, krepový papír, umělou kožešinu.

Žák lepí jednotlivé díly masky k sobě.

Žák pomocí provázku přiváže k sobě jednotlivé díly masky.

Žák šije za pomoci jehly a nitě. (V případě, že žáci toto ovládají a vyučující chce do hodiny zařadit.)

Žák pomocí vhodného měřidla změří potřebný kus materiálu.

8 PRŮZKUM MEZI PEDAGOGY V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH MIKROREGIONU

Mikulášská tradice je na základních školách poměrně hodně využívána a patří pravděpodobně k těm nejoblíbenějším. Ze zkušeností můžeme usuzovat, že téměř všichni učitelé využívají toto téma v hodinách výtvarné výchovy či pracovních činností. Žáci pod jejich vedením pravidelně vytvářejí Mikuláše, čerty či anděly.

Pro další pokračování v této práci bylo nutné si ověřit, do jaké míry mikulášskou tradici využívají učitelé na základních školách v mikroregionu a zda jejich práce odráží lokální zvláštnosti. Za tímto účelem byli osloveni všichni vyučující primárního stupně ve všech základních školách, které spadají do mikroregionu Hornolidečsko. Dále byli osloveni i vyučující základních škol z vesnic a měst, které s mikroregionem sousedí a kde je tradice mikulášů a čertů také velmi živá.

Průzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření na platformě Google Forms. Pedagogům byl rozeslán dotazník obsahující deset otázek. Jednalo se o kombinaci otázek otevřených a uzavřených:

1. Využíváte s žáky v pracovních činnostech téma sv. Mikuláše a čertů?
2. Reflektujete při tvorbě lokální podobu mikulášské občůzky, nebo tvoříte tradiční trio Mikuláš, čert a anděl?
3. Odráží vaše tvorba individuální odlišnosti v jednotlivých obcích?
4. Jaké materiály při tvorbě používáte?
5. Využíváte před samotnou tvorbou nějakou formu motivace (video, článek, obrázky, rozhovor)? Pokud ano, jakou?
6. Myslíte si, že je důležité propojovat lokální tradice a školní činnost?
7. Povídáte si s žáky o místní tradici mikulášské občůzky (historie, složení mikulášské družiny, vzhled masek, místní odlišnosti)?
8. Využíváte mikulášskou tradici pro realizaci projektového dne?
9. Pokud ne, zkusili byste takový projektový den zrealizovat, pokud byste měli přesný metodický plán, jak takový projekt uchopit?
10. Ocenili byste soubor metodických listů, které by vám pomohly téma mikulášské tradice, resp. čertů zařadit do výuky pracovních činností?

8.1 Výsledky průzkumu

Ze všech obeslaných respondentů se vrátilo 23 vyplněných dotazníků. Obecně lze potvrdit, že učitelé mikulášskou tradici ve svých hodinách využívají. Většina z dotázaných uvedla, že ve své práci odráží i lokální odlišnosti a zvláštnosti. Dále lze také konstatovat, že většina z dotázaných by uvítala metodické listy či návod na provedení projektového dne.

Pojďme se nyní podívat na přesné výsledky průzkumu a rozeberme jednotlivé otázky a odpovědi na ně.

Otázka č. 1

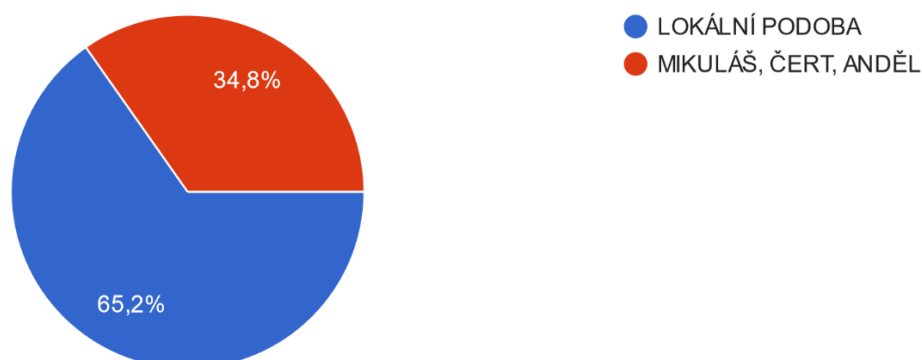
Využíváte s žáky v pracovních činnostech téma sv. Mikuláše a čertů?

Všech 23 respondentů odpovědělo kladně. Tedy 100 % učitelů, kteří na tuto otázku odpověděli využívá v pracovních činnostech téma sv. Mikuláše a čertů.

Otázka č. 2

Reflektujete při tvorbě lokální podobu mikulášské občůzky, nebo tvoříte tradiční trio Mikuláš, čert a anděl?

U této otázky 65,2 % respondentů odpovědělo, že reflektují lokální podobu mikulášské občůzky. Zbývajících 34,8 % tvoří tradiční trio Mikuláš, čert a anděl.

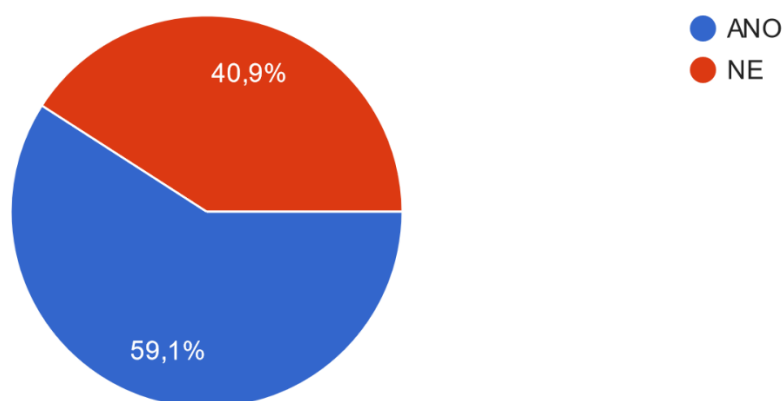

Obrázek 9: Graf 1

Otázka č. 3

Odráží vaše tvorba individuální odlišnosti v jednotlivých obcích?

I u této otázky se potvrdilo, že většina učitelů má lokální cítění a snaží se ve své tvorbě odrážet lokální specifika a odlišnosti. 59,1 % odpovědělo, že jejich tvorba odráží individuální odlišnosti v jednotlivých obcích. Zbývajících 40,9 % uvedlo odpověď ne.

Obrázek 10: Graf 2

Otázka č. 4

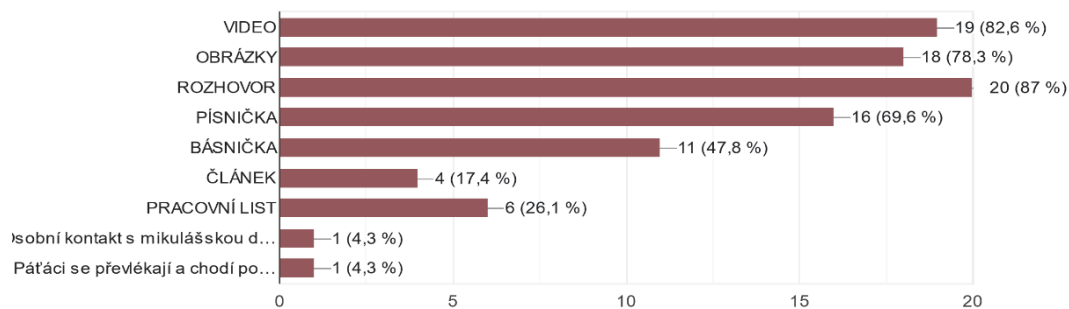
Jaké materiály při tvorbě používáte?

Jednalo se o otevřenou otázku, na kterou respondenti odpovídali vlastními slovy. V odpovědích se pravidelně opakovaly materiály typu: papír, kreповý papír, vlna, textilie, ruličky od toaletního papíru, zavařovací sklenice, vatové tyčinky či vata. V jednom případě se objevila také ovčí kůže, sláma či dřevo a alobal. Dále oslovení učitelé využívají barvy, voskovky, fixy a různý drobný materiál.

Otázka č. 5

Využíváte před samotnou tvorbou nějakou formu motivace (video, článek, obrázky, rozhovor)? Pokud ano, jakou?

U této otázky mohli respondenti vybírat z nabídnutých odpovědí (video, obrázky, rozhovor, písnička, básnička, článek, pracovní list), popř. mohli doplnit vlastní. Bylo samozřejmě možné zvolit více možností. Detailní odpovědi můžeme vidět v grafu 3 níže.

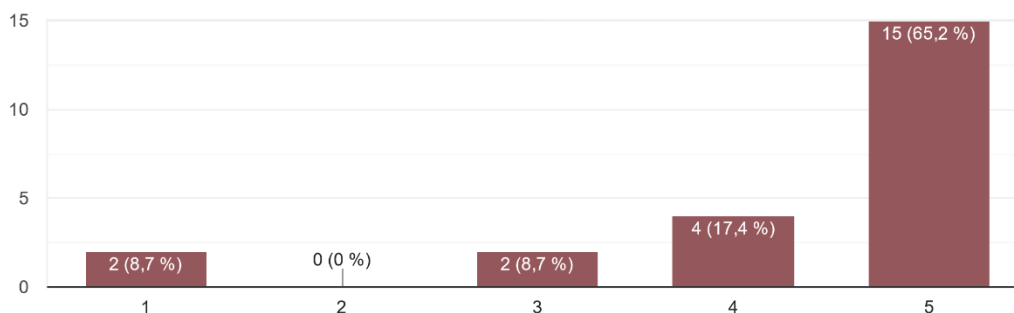

Obrázek 11: Graf 3

Otázka č. 6

Myslíte si, že je důležité propojovat lokální tradice a školní činnost?

Respondenti na tuto otázku odpovídali pomocí škály 1 – 5, kdy jedna znamenala, není to vůbec důležité a pět je to velmi důležité. Z 23 dotázaných 2 odpověděli, že to není vůbec důležité, 2 zvolili odpověď uprostřed nabízené škály, 4 se přiklonili k tomu, že to důležité je a zbývajících 8 odpovědělo, že je to velmi důležité.

Obrázek 12: Graf 4

Otázka č. 7

Povídáte si s žáky o místní tradici mikulášské obchůzky (historie, složení mikulášské družiny, vzhled masek, místní odlišnosti)?

Drtivá většina dotázaných zvolila odpověď ano. Pouze jeden respondent (4,3 %) odpověděl, že ne.

Otázka č. 8

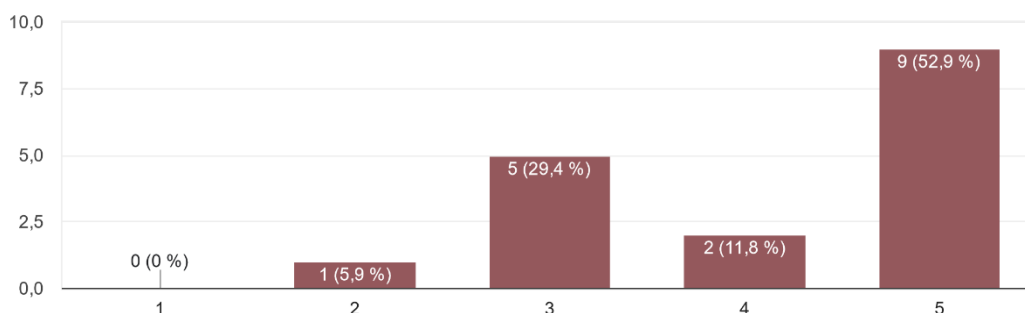
Využíváte mikulášskou tradici pro realizaci projektového dne?

Toto byla pro naši práci jedna z klíčových otázek, protože v praktické části chceme kromě metodických listů nabídnout i celkový návod na zpracování projektového dne s tématem čertů a Mikuláše. V tomto případě 14 z dotázaných (60,9 %) odpovědělo ne. Zbývajících 9 (39,1 %) zvolilo odpověď ano. Můžeme tedy předjímat, že případný návod na uspořádání projektového dne bude pro vyučující zajímavý.

Otázka č. 9

Pokud ne, zkusili byste takový projektový den zrealizovat, pokud byste měli přesný metodický plán, jak takový projekt uchopit?

Na tuto otázku odpovědělo 17 respondentů. Vybírali ze škály od 1 do 5, kdy 1 znamenala určitě ne a 5 určitě ano. Z grafu č. 5 níže vidíme, že většina z těch, kteří odpověděli, by projektový den zkusila zrealizovat. 9 zvolilo odpověď určitě ano.

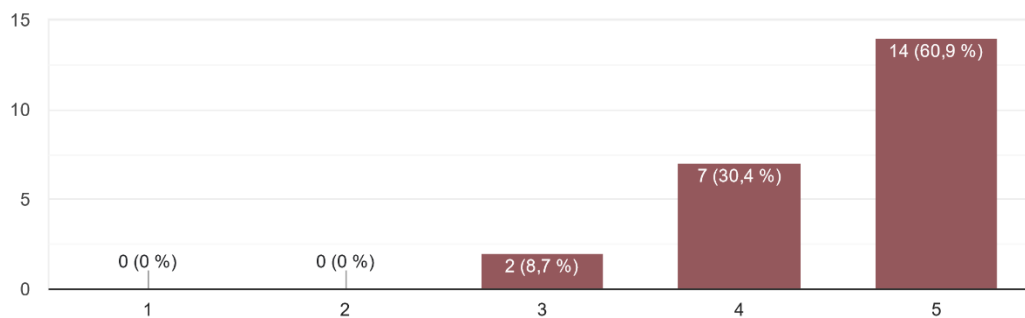

Obrázek 13: Graf 5

Otázka č. 10

Ocenili byste soubor metodických listů, které by vám pomohly téma mikulášské tradice, resp. čertů zařadit do výuky pracovních činností?

I v případě této otázky měli respondenti k dispozici lineární stupnici od 1 do 5. Stejně jako v případě minulé otázky, 1 znamenala určitě ne a 5 určitě ano. Z 23 odpovědí bylo 14 (60,9 %) určitě ano, 7 (30,4 %) ano a zbývajících 2 zvolili odpověď uprostřed stupnice, viz graf 6 níže.

Obrázek 14: Graf 6

Výsledky tohoto průzkumu nemají vědecký význam, protože zkoumaný vzorek byl příliš malý. Na druhou stranu nám odpovědi ukázaly situaci v mikroregionu a potvrdily, že lokální tradice je na primární škole důležitá a že vyučující rádi uvítají podporu a metodické listy pro jejich hodiny praktických činností.

9 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části přistoupíme k samotným metodickým listům, které poskytnou potřebné vodítko pro vyučující praktických činností na primárním stupni. Protože středobodem mikulášských obchůzek v mikroregionu Hornolidečsko je maska čerta, budou se metodické listy věnovat právě této masce. Dále v této části poskytneme kompletní metodický plán na realizaci projektového dne zaměřeného na téma Mikuláš a čerti.

Ještě, než se pustíme do samotných metodických listů, budeme se chvíli věnovat masce čerta samotné. Popíšeme si její vzhled v jednotlivých vesnicích mikroregionu, aby mohli vyučující, kteří budou využívat metodické listy, jednoduše provést změny a reflektovat odlišnosti v maskách jednotlivých vesnic. Jak bylo zmíněno na začátku této práce, ve všech vesnicích mikroregionu panuje vysoká míra jakési místní hrdosti a je velmi pravděpodobné, že žáci v jedné vesnici nebudou chtít tvořit masku čerta z vesnice druhé.

9.1 Maska čerta

Už dříve bylo v této práci napsáno, že maska čerta je tou centrální v mikulášských obchůzkách v mikroregionu Hornolidečsko. Je to bezesporu také maska nejzajímavější a nabízející prostor pro největší kreativitu. Tato maska se objevuje ve všech obcích mikroregionu, kde mikulášské obchůzky probíhají.

Čertovské masky v jednotlivých obcích nesou jisté společné znaky. Jsou tradičně vyrobeny z ovčí kůže. Jsou ozdobeny rohy a doplněny kravskými zvonci, tzv. štambrláky. Podíváme-li se na masky čertů napříč jednotlivými vesnicemi mikroregionu, uvidíme také velké množství odlišností a znaků typických pro jednotlivé lokace.

9.1.1 Francova Lhota a Valašská Senice

Masky čerta z Francovy Lhoty a Valašské Senice jsou vizuálně velmi podobné. Je pravda, že rodáci z obou vesnic by asi nesouhlasili, ale můžeme konstatovat, že masky v obou obcích se skládají z kukly (larvy), na které je upevněn klobouk. K tomu jsou připevněny kravské rohy a také barevné stuhy na zadní straně. V obličejové části je maska doplněna o červený nos a dlouhý jazyk. Kožich je standardně světlý a doplněný štambrláky. Důležitým

doplňkem jsou také vidle ve velikosti čerta. Kalhoty jsou také vyrobeny z ovčí kůže ve stejné barvě jako kožich. Na nohou mají čerti obuty tzv. filcáky – holínky s filcovou vložkou.

Dříve se ve Francově Lhotě objevovala také maska tzv. slaměnky. Byl to druh čerta. Maska byla vyrobena z tmavé kůže. Na hlavě neměla klobouk a rohy byly beraní. Důležitým znakem byla sukně vyrobená ze slámy. Tento čert nenosil vidle, ale řetěz s polínkem na konci. Tato maska z mikulášské družiny na konci 20. století zmizela. V posledních letech však došlo k obnovení této masky. Z tohoto důvodu byla výroba této masky zařazena i do metodických listů v této práci.

Obrázek 15: Čerti Francova Lhota³⁷

³⁷ Valašsko. *Čerti z Valašska patří do UNESCO*. 2013 [online]. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/tydenik-nase-valassko-certi-z-valasska-patri-do-unesco-20131202.html.

Obrázek 16: Slaměnka ³⁸

Obrázek 17: Čert Valašská Senice ³⁹

³⁸ Francova Lhota 1984, 2014. Muzeum Valašsko. Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku. [online]. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.

³⁹ Valašsko. Čerti z Valašska patří do UNESCO. 2013 [online]. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/tydenik-nase-valassko-certi-z-valasska-patri-do-unesco-20131202.html.

9.1.2 Střelná

Maska čerta ve Střelné bývá ušita z různých kůží. Bývá tedy velmi často strakatá. Čert v této obci je štíhlejší než v dalších obcích tohoto mikroregionu. Masky se skládá z kožichu a kalhot. Obličejová maska je doplněna rohy, které bývají kravské či kozí. Oči a ústa jsou obšita červeně. Obličej doplňuje dlouhý červený jazyk. Nezbytnou součástí masky jsou také štambrláky a vidle. Zvonců je méně než v jiných vesnicích. Vidle jsou dřevěné a většinou krátké.

Obrázek 18: Čert Střelná ⁴⁰

9.1.3 Študlov

Čerti ze Študlova jsou vizuálně podobní těm ostatním z okolních vesnic. Masky se standardně skládá z kukly, kožichu a kalhot. Pro výrobu se používají světlé ovčí kůže. Občas jsou doplněny tmavou kůží. Kukla bývá ozdobena kravskými či beranými rohy a dlouhým červeným jazykem. Nezbytností jsou plechové zvonce. Čerti ve Študlově nemají vidle, ale nosí

⁴⁰ Daňová, M. *Z čertovských zvonců po čertech bolí ramena*. 2013. [online]. Valašsko. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/ve-strelne-letaji-svobodni-mladenci-20131208.html.

proutěné metly. Študlovskou čertovskou družinu doplňuje speciální maska nazývaná Košut. Je to strakatější maska, jejíž hlava je tvořena vyčiněnou hlavou kozla.

Obrázek 19: Čerti Študlov ⁴¹

9.1.4 Valašské Příkazy

Maska čerta ve Valašských Příkazech bývá vyrobena z různých druhů kůží. Bývá tedy strakatá. Skladba masky je stejná jako v jiných obcích. Jedná se o kuklu (larvu), kožich a kožené kalhoty. Stejně jako ve Střelné je maska čerta poměrně štíhlá. Larva bývá osazena rohy, které jsou buď živočišné, nebo vyrobené ze dřeva. Obličejová část nese jeden výrazný prvek, který masky odlišuje od ostatních z okolních vesnic. Tímto prvkem je dlouhý červený nos. Oči i ústa jsou obšita červeně a obličej je doplněn dlouhým červeným jazykem. Čerti ve Valašských Příkazech mají ocas. Nedílnou součástí masky jsou zvonce a také vidle. Jeden z čertů ve družině bývá vybaven pytle.

⁴¹ Lukášová, E. *Dědinami na Hornolidečsku pobíhali čerti. Lidé si tradici nemůžou vynachválit*. 2016. [online]. Valašsko. Dostupné z: <https://valassky.denik.cz/volny-cas/dedinami-na-hornolidecku-pobihali-certi-lide-si-tradici-nemuzou-vynachvalit-20161204.html>.

Obrázek 20: Čerti Valašské Příkazy ⁴²

9.1.5 Horní Lideč

Maska čerta z Horní Lidče prošla postupnou proměnou. Dříve byly masky vyrobeny ze světlé ovčí kůže a pouze obličejová část byla tmavá. V současné době, kdy došlo i k nárůstu počtu čertů, můžeme vidět různé masky. Převažuje tmavší barva, nebo jsou masky strakaté. Důležitá je mohutnost masky. Čerti z Horní Lidče patří k těm nejvyšším a nejmohutnějším. Celý kostým se sestává z kožešinové larvy, která je doplněna rohy beraními či dokonce mufloními. Oči a ústa jsou tradičně obšitá červeně. Obličej doplňuje dlouhý červený jazyk. Nedílnou součástí masky je kožich a kožešinové kalhoty a také ocas. Jako i v dalších vesnicích je maska doplněna štambrláky. Charakteristickým prvkem čerta z této vesnice je bič.

⁴² *Nadílka Mikuláše s čerty v Kulihrášku.* [online]. Valašské Příkazy. Dostupné z: <https://www.valasskeprikazy.cz/svaz-zen/ds-1016>.

Obrázek 21: Čert Horní Lideč ⁴³

9.1.6 Lačnov

Podobně jako v Horní Lidči jsou masky čertů v Lačnově velmi mohutné. Jsou tradičně vyrobeny ze světlé kůže. Celý kostým se skládá z hlavy, kožichu a kalhot. Na hlavě má čert upevněny rohy buď kravské či kozí. V Lačnově si masky čerta ponechaly i ježovinu (ježčí kůži). Ta bývala dříve nedílnou součástí všech masek v mikroregionu. Většina čertovských družin však od tohoto doplňku upustila. Čerti v Lačnově mají kus ježoviny našitý na čele. Nechybí ani červené obšití očí a úst a červený jazyk. Štambrláky mají masky upevněny pouze kolem pasu. Celý kostým je doplněn dvojhrotými vidlemi.

⁴³ *Mikulášská obchůzka 2022*. [online]. Horní Lideč. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas-se-svoji-druzinou-obchazel-dedinu/d-4918>.

Obrázek 22: Mikulášská družina Lačnov ⁴⁴

9.1.7 Lidečko

Maska čerta z Lidečka je jiná než masky ve dříve zmíněných obcích. Skládá se z hlavy a z dlouhého kožichu. Ten dosahuje po kolena. Čerti v Lidečku nenosí kožešiny, ale modré montérky a obutí jsou do filcových holínek. Kožichy jsou ušity ze světlé kůže. Hlavová maska bývá světlá či tmavá. Na rozdíl od předchozích čertů je kukla doplněna ušima. Rohy bývají typicky kozí. Součástí je červené obšití očí, úst a také dlouhý červený jazyk. Stejně jako v Lačnově je maska čerta v Lidečku doplněna o ježovinu na čele. Nechybí ani zvonce a také vidle, které jsou dlouhé – vyšší než postava čerta.

⁴⁴ Mikuláš. 2017. [online]. Lačnov. Dostupné z: <https://www.lacnov.eu/obec-1/fotogalerie/rok-2017/mikulas-1060cs.html>.

Obrázek 23: Čerti Lidečko ⁴⁵

9.1.8 Lužná

Mikulášská družina v Lužné patří k těm nejmenším. Čert se v ní nachází pouze jeden. Jeho maska je vyrobena z tmavé kožešiny. Hlavová kukla je ozdobena velkýma lepenýma očima a dlouhým červeným jazykem. Rohy jsou také červené barvy. Maska čerta tradičně obléká dlouhý kožešinový kabát. Zvonce jsou menší než v ostatních obcích, ale je jich hodně. Typickým atributem čerta z Lužné jsou vidle delší než samotná postava.

⁴⁵ *Zvyky a tradice*. [online]. Obec Lidečko. Dostupné z: <https://www.lidecko.cz/o-obci/zvyky-a-tradice>.

Obrázek 45: Čert Lužná ⁴⁶

9.1.9 Valašská Polanka

Čerti z Valašské Polanky jsou na první pohled nezaměnitelní. Kožich je vždy ušit ze světlé ovčí kůže. V družině se objevuje pouze jeden čert, který je černý. Typickou částí je hlavová maska, která je tradičně vyrobena z hlíny, nebo moderněji z laminátu. Maska velmi barevně zdobená. Na čele je připevněna ježovina. Zbytek hlavové masky tvoří světlá kožešina. Rohy jsou většinou z kozy nebo ze dřeva. Typickým rysem, podle kterého čerta z Valašské Polanky poznáte na dálku, je červená sukně. Ta má symbolizovat pekelný oheň. Maska čerta je doplněna zvonci a také dlouhými dřevěnými vidlemi.

⁴⁶ *Mikuláš 2016*. [online]. Obec Lužná. Dostupné z: https://www.obec-luzna.cz/vismo/gallery-viewer.asp?id_galerie=1107&width=412.

Obrázek 46: Čertovská družina Valašská Polanka ⁴⁷

9.2 Úvodní část hodiny pracovních činností

Hlavním cílem této práce je poskytnout metodické listy použitelné pro výrobu masky čerta v hodině pracovních činností. Tyto metodické listy jsou k dispozici později v této práci. Z pedagogického hlediska je samozřejmě dobré hodinu zahájit nějakou motivační a rozehrívací aktivitou. Pojdme si tedy nastínit, jak by taková motivace před samotnou výrobou masky mohla vypadat.

Je samozřejmé, že každý učitel si úvod hodiny uzpůsobí podmínkám třídy, ve které učí, případně zdrojům, které má k dispozici. My zde pouze nastíníme několik způsobů, jak hodinu uvést před tím, než přejdeme k samotné výrobě čerta.

9.2.1 Písnička, básnička, hádanka

U nejmladších žáků se jako vhodná varianta na úvod hodiny jeví krátká básnička, říkanka, písnička či hádanka. Tu může učitel prezentovat ústně, může využít projektor, či přehrávač v případě písničky. Může samozřejmě také připravit malý pracovní list.

⁴⁷ Pryček, V. *Děsiví čerti i smrtky. Mikulášská divočina ve Valašské Polance bere dech*. 2021. [online]. Novojičínský deník. Dostupné z: https://novojicinsky.denik.cz/zpravy_region/mikulasska-obchuzka-valasska-polanka-2021.html.

V příloze č. 1 této práce naleznete několik nápadů na vhodné básničky, říkanky či písničky, které lze využít. Jsou zvoleny záměrně takové, které v sobě nesou téma čerta, které je pro tuto práci stěžejní. Jsou to ovšem jen návrhy a je samozřejmé, že pokud má učitel k dispozici nějakou místní variantu písničky či básničku, je určitě velmi vhodné ji použít.

9.2.2 Kvíz – Odkud pocházejí tito čerti?

Další možností, jak zahájit hodinu pracovních činností a motivovat žáky před samotnou výrobou masky, je krátký kvíz. V příloze č. 2 této práce naleznete pracovní list s kvízem na téma čerti z různých obcí Hornolidečska.

Vyučující na začátku hodiny rozdá žákům pracovní list s tabulkou a názvy obcí. Žáci dostanou také sadu obrázků různých čertů a jejich úkolem je čerty správně přiřadit do obcí. Žáci mohou pracovat individuálně nebo v malých skupinách. Po aktivitě je samozřejmě nutná společná kontrola.

Variantou je projít tuto aktivitu společně např. za využití projektoru a prezentace. Vyučující promítá na tabuli obrázky jednotlivých čertů a žáci vybírají z nabízených možností, které vyučující také promítá. Takto lze úvod projít společně, nebo opět jako formu kvízu, kdy žáci své odpovědi zaznamenávají na papír či do sešitu a následně se odpovědi vyhodnotí.

9.2.3 Video

Další možností, jak výuku zahájit, je prezentovat žákům krátké video na téma čerti. Je potřeba volit video takové, které odpovídá věku žáků. U těch nejmladších můžeme zvolit nějakou krátkou pohádku na téma čert a Mikuláš. Chceme-li do úvodu zahrnout lokální zvláštnosti, je třeba volit video, které popisuje přímo tradici místní. Zde nabízíme několik odkazů na videa, která se jeví jako vhodná pro úvod.

Chaloupka na vršku – Jak to bylo na Mikuláše

<https://edu.ceskatelevize.cz/video/5301-chaloupka-na-vrsku-jak-to-bylo-na-mikulase>

Čerti a svatí, Mikulášské obchůzky na Valašsku

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1102732990-folklorika/310295350120002/>

Mikuláš ve Francově Lhotě

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126666764-toulava-kamera/223562221500047/cast/1014812/>

Po shlédnutí videa by měla následovat alespoň krátká aktivita, která by video reflektovala. Vyučující opět může předložit pracovní list, který žáci vyplní během sledování videa. Může následovat několik otázek, které naváží na shlédnuté video. Vše samozřejmě záleží na vyučujícím a jeho podmínkách.

9.3 Závěr hodiny a reflexe

Stejně jako jsme hodinu začínali motivační aktivitou, je vhodné, aby byla zakončena reflexí, kterou ideálně provedou sami žáci. V této části práce si popíšeme, jak můžeme takovou reflexi uchopit.

9.3.1 Prezentace výrobků a diskuse

Pokud má vyučující na konci hodiny (ideálně dvou vyučovacích hodin) dostatek času, je určitě vhodné, aby žáci sami představili své výrobky ostatním, popsali je a řekli, jak se jim pracovalo. Měli by zmínit to, co bylo jednoduché i to, co jim dělalo obtíže. Úplně na závěr je vhodné výrobky vystavit buď ve třídě, nebo je-li možné, na místě, kde je uvidí i další žáci a učitelé školy. Pokud má škola dobré vztahy se zřizovatelem (obcí), je možné výrobky prezentovat i veřejnosti např. na obecním úřadě či na jiných veřejných místech k tomu vhodných.

9.3.2 Smajlíci do krabice

Pokud je na konci hodiny méně času, nebo třída např. není zvyklá výrobky prezentovat před ostatními a vyjadřovat se k pozitivním či negativním aspektům práce, může vyučující využít jednoduchou metodu reflexe.

Do třídy na viditelné místo umístí tři krabice. Na jedné z nich je napsáno: Dozvěděl/a jsem se něco nového. Na druhé: Výrobek se mi povedl. A třetí nese nápis: Práce mě bavila.

Žáci obdrží od učitele každý po třech sadách smajlíků (Příloha č. 3). Následně každý žák hodí do krabic zeleného, žlutého či červeného smajlíka, podle toho, do jaké míry s nápisem na krabici souhlasí. Pokud s nápisem vůbec nesouhlasí, vhodí žák smajlíka červeného, pokud souhlasí, tak zeleného. Žlutého smajlíka použije, pokud je jeho názor tzv. na půl cesty.

Tato metoda reflexe je anonymní a nedává zcela přesné informace, na druhou stranu může vyučujícímu posloužit jako dobrý ukazatel toho, jak se žákům pracovalo a jak se jim dařilo. Důležité samozřejmě je, aby výsledky vyučující vyhodnotil a pokud se v některé krabici objeví větší množství červených smajlíků, k problému se vrátil a rozebral ho do větších detailů.

9.3.3 Teploměr

Podobnou metodou reflexe, jako byla předchozí, je i metoda teploměru. Na konci hodiny vyučující rozdává žákům kartu se třemi teploměry (Příloha č. 4). Každý z nich hodnotí jinou kategorii (stejně jako u předchozí metody). Úkolem žáků je vybarvit stupnici teploměru podle toho, jak se jim pracovalo, jak se jim výrobek povedl, či jak se jim hodina líbila.

Teploměr na nule znamená, že se žákům nepochodovalo dobře či se jim výrobek nepovedl. Naopak číslo deset znamená, že vše bylo pozitivní a žákům se vedlo dobře.

Samozřejmě je možné metody kombinovat. Vyučující si může připravit více či méně krabic nebo teploměrů podle toho, jaké aspekty hodiny chce, aby žáci hodnotili a refletovali.

10 METODICKÉ LISTY

V této kapitole naleznete metodické listy popisující postup výroby masky čerta. Jednotlivé metodické listy jsou odstupňovány podle obtížnosti výroby a náročnosti kladené na materiál tak, aby je bylo možné uplatnit od prvního po pátý ročník základní školy.

Metodické listy podávají informace o tom, jak a z jakého materiálu můžou žáci masky čertů vyrobit. Jsou doplněny fotografiemi pro názornost. Jsou samozřejmě pouze vodítkem, jak výrobu masky uchopit. Každý vyučující, který je bude využívat, může provést potřebné změny a výrobu přizpůsobit svým možnostem, schopnostem žáků a samozřejmě zahrnout i regionální odchylky.

Obrázek 47: Maska čerta 5. třída, Francova Lhota

10.1 Metodický list 1

NÁZEV VÝROBKU – ČERT FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 1. - 2. ročník Časová dotace: 45 minut – 1 vyučovací hodina
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – práce s tekutým lepidlem - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: karton, kartonový proužek, textilie – viz metodické poznámky, filc, kreповý papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, barevný papír (tvrdý) na rohy Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříháme textilii o něco větší, než je připravený karton.
2. Karton potřeme lepidlem a textilii přilepíme, okraje textilie přehneme přes okraj kartonu a přilepíme.
3. Vystříháme jazyk a nos z filcu, rohy z kartonu nebo papíru, nastříháme krepový papír na proužky.
4. Postupně lepíme oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
5. Vystříháme klobouk z hnědé flísové textilie nebo papíru a nalepíme na pentle.
6. Vyrobíme jednoduchý stojánek. Kartonový proužek (délka 10 až 15 cm dle výšky čerta) – přehneme asi 3 cm a přilepíme na zadní stranu výrobku.
7. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Karton mladší žáci školními nůžkami neustříhnou. Vyučující připraví předem obdélníky cca 10 x 15 cm, případně větší 15 x 20 cm.
2. Textilie - lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže (pozor na případné alergie), plyš – barva hnědá, černá.
3. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, vyučující může přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky.
4. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Stříhá vyučující, mladší žáci smotaný krepový papír neustříhnou. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
5. Vyroběný čert se může opřít, nebo se vyrobí stojánek pomocí proužku kartonu. Přehne se část proužku asi 3 cm a přilepí se ze zadní strany čerta. Lepí vyučující tavnou pistolí.

Obrázek 48: Výrobky 1. třída, Francova Lhota

10.2 Metodický list 2

NÁZEV VÝROBKU – ČERT FRANCOVA LHOTA ZÁPICH
Kdo může vyrobit? 1. - 2. ročník Časová dotace: 45 minut – 1 vyučovací hodina
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – práce s tekutým lepidlem - uzlování
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: špejle, polystyrenová koule, textilie – viz metodické poznámky, filc, kreповý papír, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, barevný papír (tvrdý) na rohy, skořápky od vlašských ořechů, provázek nebo černá vlna Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textilii tak, abychom obalili polystyrenovou kouli a zavázali provázkem.
2. Polystyrenovou kouli napíchneme na špejli.
3. Kouli obalíme textilií a zavážeme kolem špejle.
4. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, rohy vyrobíme stočením papíru do kornoutku, nastříháme krepový papír na proužky.
5. Postupně lepíme oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
6. Přilepíme klobouk z ořechové skořápky na místo, kde jsme lepili pentle z krepového papíru.
7. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Mladším žákům je potřeba dopomoci se stříháním textilie. Malé školní nůžky textilii dobře nestříhají.
2. Může být potřeba pomoc i při napichování koule na špejli a s vázáním provázku. Doporučujeme vzájemnou spolupráci a dopomoc ve dvojicích.
3. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, plyš – barva hnědá nebo černá.
4. Rohy lze vyrobit jako papírový kornoutek, jednodušší varianta je ustříhnout rohy z kartonu.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, vyučující může přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky.
6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Stříhá vyučující, mladší žáci smotaný krepový papír neustříhnou. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Vyrobené čertovské zápichy můžeme zapíchnout do květináče nebo do připraveného kousku polystyrenu.

Obrázek 49: Výrobky zápich 2. třída, Francova Lhota

10.3 Metodický list 3

NÁZEV VÝROBKU – ČERTÍ HLAVA
Kdo může vyrobit? 1. - 2. ročník Časová dotace: 45 minut – 1 vyučovací hodina
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: plastový květináč nebo pěstební květináč z rozložitelných materiálů, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, světle hnědý nebo béžový papír na rohy (vyšší gramáž), vyspravovací dřevěné zátky, karton Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textílii a polepíme květináč.
2. Rohy vytvoříme stočením papíru do kornoutku nebo vystříhneme z kartonu.
3. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
4. Postupně lepíme na hlavu oči (korálky, káva), nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
5. Klobouk ze dřevěné zátky nebo skořápky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
6. Výrobek je hotový

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Plastový květináč – lze použít čisté květináče, v kterých jsme koupili přísady rajčat – upcycling.
2. Textilie – lze zvolit například: textilie s delším chlupem (vlasem), textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže – barva hnědá, černá (pozor na případné alergie).
3. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.
5. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Mladší žáci smotaný krepový papír neustříhnou. Je potřeba nachystat předem. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
6. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm). Jsou světlá, lze nabarvit temperovou barvou nebo fixem.

Obrázek 50: Výrobek čertí hlava 2. třída, Francova Lhota

10.4 Metodický list 4

NÁZEV VÝROBKU – KRABICOVÝ ČERT FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 3. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – práce s tekutým lepidlem (tavnou pistolí) - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: krabička od čaje, textilie – viz metodické poznámky, filc, kreповý papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, barevný papír (tvrdý) na rohy, skořápky od vlašských ořechů, karton, černá vlna, malé rolničky Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textilii, abychom polepili celou krabičku.
2. Krabičku potřeme lepidlem a textilii přilepíme.
3. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, rohy vyrobíme stočením papíru do kornoutku (popř. vystříhneme z kartonu), nastříháme krepový papír na proužky.
4. Postupně lepíme oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
5. Klobouk ze skořápky nalepíme na pentle.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže (pozor na případné alergie), plyš – barva hnědá, černá.
2. Stříhání školními nůžkami je obtížné, proto je třeba pomoc.
3. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, vyučující může přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky.
4. Pokud žáci chtějí, mohou figurku čerta dekorovat řetězem se zvonci. Lze vyrobit např. z černé vlny a kávových zrn nebo proužku krepového papíru a rolniček. Viz foto.
5. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Stříhá vyučující, mladší žáci smotaný krepový papír neustříhnou. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
6. Výrobek je hotový.

Obrázek 51: Výrobek, krabicoví čerti 3. třída, Francova Lhota

10.5 Metodický list 5

NÁZEV VÝROBKU – ČERT FRANCOVA LHOTA Z RULIČKY
Kdo může vyrobit? 3. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: rulička od papírových utěrek, rulička od toaletního papíru, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepeový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, černá vlna, rolničky Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textilií, abychom polepili celou ruličku.
2. Ruličku promáčkneme na jedné straně proti sobě, vzniknou nám rohy. 3. Potřeme lepidlem a textilií přilepíme.
4. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
5. Postupně lepíme oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
6. Klobouk ze skořápky nalepíme mezi rohy na pentle.
7. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Je třeba názorně ukázat ohnutí ruličky, aby vznikly rohy.
2. Pokud použijeme ruličku od kuchyňských utěrek, bude potřeba ruličku zkrátit.
3. Textilie - lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
4. Stříhání školními nůžkami je obtížné, proto je třeba pomoc.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, vyučující může přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky.
6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Stříhá vyučující, mladší žáci smotaný krepový papír neustříhnou. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Pokud žáci chtějí, mohou figurku ozdobit řetězem se zvonci. Lze vyrobit z černé vlny či proužku krepového papíru a kávových zrn nebo rolniček.

Obrázek 52: Výrobek ruličkový čert 3. třída, Francova Lhota

10.6 Metodický list 6

NÁZEV VÝROBKU – ČERT FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 3. - 4. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: polystyrenová koule, malý terakotový květináč, párátko (špejle), textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, barevný papír na rohy (vyšší gramáž), vyspravovací dřevěné zátky, černá vlna, rolničky, chlupaté drátky, míchátko na kávu Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textílii a polepíme květináč a polystyrenovou kouli.
2. Kouli napíchneme na párátko (špejli). Párátko prostrčíme otvorem v květináči – tělo a hlava.
3. Chlupatý drátek lehce ohneme a přilepíme pod hlavu na květináč. Vytvoříme tak ruce. Ruce lze přilepit i z boku na tělo. Přilepíme i hlavu. Lepíme tavnou pistolí.
4. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
5. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk, rohy (stočený papír do kornoutku) a barevné pentle z krepového papíru.
6. Klobouk ze skořápky nebo dřevěné zátky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
7. Z dřevěných míchátek vytvoříme vidle, lepíme tavnou pistolí. Lze vytvořit také ze špejlí či větviček, popř. z chlupatých drátků.
8. Vidle přilepíme na jednu ruku.
9. Výrobek je hotový

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Polystyrenovou kouli lze nahradit zmačkaným papírem (letákem) do tvaru koule – obalíme látkou.
2. Žáky poučíme o bezpečnosti při práci s aku tavnou pistolí.
3. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
4. Při lepení textilie na květináč tekuté lepidlo dlouho schne, je lepší použít tavnou pistolí.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.
6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustříhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
8. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm).

Obrázek 53: Výrobek čert 4. třída, Francova Lhota

10.7 Metodický list 7

NÁZEV VÝROBKU – ČERT FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 3. - 4. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: polystyrenový kužel, malý terakotový květináč, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, barevný papír na rohy (vyšší gramáž) Pomůcky: nůžky, lepidlo (Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textilii a polepíme kužel a květináč.
2. Květináč nasadíme na vrchol kužele, přilepíme.
3. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
5. Postupně lepíme na hlavu – květináč oči, nos, jazyk, rohy (stočený papír do kornoutku) a barevné pentle z krepového papíru.
5. Klobouk ze skořápky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
6. Výrobek je hotový

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Lze použít i stočený papír do kornoutu, místo polystyrenového kužele.
2. Žáky poučíme o bezpečnosti při práci s aku tavnou pistolí.
3. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
4. Při lepení textilie na květináč tekuté lepidlo dlouho schne, je lepší použít tavnou pistolí.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky.
6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustříhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Na klobouk lze použít i vyspravovací dřevěné zátky.
8. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
9. Tělo lze doplnit rukama z chlupatých drátků a do jedné ruky přilepit vidle vyrobené ze špejlí, míchátek či větviček.

Obrázek 54: Výrobek čert z kužele a květináče 4. třída, Francova Lhota

10.8 Metodický list 8

NÁZEV VÝROBKU – ČERT Z KVĚTINÁČŮ FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 3. - 4. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: <ul style="list-style-type: none">- pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti- provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů- bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami- zvolí vhodný materiál- dodržuje pracovní postup- využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: <ul style="list-style-type: none">- bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů- bezpečné používání nůžek – stříhání- správné měření textilie- lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí- tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: 2 malé terakotové květináče, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, světle hnědý nebo béžový papír na rohy (vyšší gramáž), vyspravovací dřevěné zátky, chlupatý drátek Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Naměříme a ustříhneme textilii a polepíme květináče.
2. Chlupatý drátek lehce ohneme a přilepíme na větší květináč. Vytvoříme tak ruce.
3. Na větší květináč přilepíme menší květináč (hlava). Lepíme tavnou pistolí.
4. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
5. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk, rohy (stočený papír do kornoutku) a barevné pentle z krepového papíru.
6. Klobouk ze skořápky nebo dřevěné zátky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
7. Druhý chlupatý drátek ohneme a přilepíme tavnou pistolí dovnitř většího květináče, tak aby konce trčely – nohy.
8. Výrobek je hotový

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Žáky poučíme o bezpečnosti při práci s aku tavnou pistolí.
2. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
3. Květináče k sobě lepíme dnem.
4. Při lepení textilie na květináč tekuté lepidlo dlouho schne, je lepší použít tavnou pistolí. Upozornit žáky, že lepidlo pálí.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.
6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustříhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
8. Vidle lze vyrobit z nalámaných špejlí, slepit tavnou pistolí.
9. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm).

Obrázek 55: Výrobek čert z květináčů 4. třída, Francova Lhota

10.9 Metodický list 9

NÁZEV VÝROBKU – MINI ČERT FRANCOVA LHOTA
Kdo může vyrobit? 3. - 4. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: <ul style="list-style-type: none">- pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti- provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů- bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami- zvolí vhodný materiál- dodržuje pracovní postup- využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: <ul style="list-style-type: none">- bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů- bezpečné používání nůžek – stříhání- správné měření textilie- lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí- tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: karton na vajíčka, malá polystyrenová koule, párátko, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, světle hnědý nebo béžový papír na rohy (vyšší gramáž), vyspravovací dřevěné zátky, chlupatý drátek Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Vystříhneme z kartonu na vajíčka prostřední (nejvyšší) část – kužel.
2. Naměříme a ustrihneme textilií a polepíme kartonový kužel (tělo) a polystyrenovou kouli (hlava).
3. Chlupatý drátek rozstříhneme na půl, lehce ohneme, podle potřeby zkrátíme. Vytvoříme tak ruce.
4. Polystyrenovou kouli napícheme na párátko. Párátka prostrčíme vrcholem kužele. Připravené ruce přilepíme mezi hlavu a tělo čerta.
5. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
6. Rohy vytvoříme stočením papíru do kornoutku. Lze vystříhnout i z kartonu.
7. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
8. Klobouk ze dřevěné zátky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
9. Druhou polovinu chlupatého drátku ohneme a přilepíme tavnou pistolí dovnitř kužele, tak aby konce trčely ven – nohy.
8. Výrobek je hotový

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Žáky poučíme o bezpečnosti při práci s aku tavnou pistolí.
2. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
3. Jednotlivé části lepíme k sobě tavnou pistolí – rychleji schne.
4. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.
5. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustrihnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
6. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
7. Vidle lze vyrobit z nalámaných špejlí nebo párátek, slepit tavnou pistolí.
8. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm). Jsou světlá, lze nabarvit temperovou barvou nebo fixem.

Obrázek 56: Výrobek mini čert 4. třída, Francova Lhota

10.10 Metodický list 10

NÁZEV VÝROBKU – ČERT POSTAVA ZE ŠPACHTLÍ
Kdo může vyrobit? 4. – 5. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - správné měření textilie - lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí - tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: lékařské špachtle, polystyrenová koule, párátko, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, světle hnědý nebo béžový papír na rohy, šedý papír na zvonce (vyšší gramáž), vyspravovací dřevěné zátky, provázek, karton, kvádr z polystyrenu na podstavec

Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, kolíček na prádlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Dvě lékařské špachtle slepíme lepidlem do tvaru písmene V – nohy.
2. V místě spojení dvou špachtlí přilepíme třetí vodorovně – ruce. Připneme kolíčkem na prádlo. Necháme zaschnout.
3. Naměříme a ustříháme textilii a polepíme polystyrenovou kouli (hlava).
4. Polystyrenovou kouli napíchneme na párátko. Párátka přilepíme po zaschnutí k tělu tavnou pistolí.
5. Po zaschnutí lepidla naměříme a ustříháme textilii a polepíme ruce a nohy.
6. Vystříháme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
7. Rohy vytvoříme stočením papíru do kornoutku, nebo vystříháme z kartonu.
8. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
8. Klobouk ze skořápky nebo dřevěné zátky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
9. Polystyrenový kvádr – podstavec obalíme do černé látky.
10. Figurku postavíme na podstavec a zatlačíme, abychom označili místo, kde prostříháme látku, abychom mohli nohy figurky zatlačit do polystyrenu.
11. Na nohy nanese lepidlo z tavné pistole. Nohy zatlačíme do polystyrenu a figurku přilepíme.
12. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Žáky poučíme o bezpečnosti práce s tavnou pistolí.
2. Písmeno V ze špachtlí nesmí být moc široké.
3. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže, plyš – barva hnědá, černá.
4. Špachtle lze slepit i tavnou pistolí, je to rychlejší, ale zůstane tam silnější vrstva lepidla.
5. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.

6. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou uštíhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
7. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
8. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm). Jsou světlá, lze nabarvit temperovou barvou nebo fixem.
9. Polystyrenový kvádr nemusí být velký, slouží jako podstavec, aby figurka stála. Odřezky po zateplování.

Obrázek 57: Výrobek postava čerta ze špachtlí 5. třída, Francova Lhota

10.11 Metodický list 11

NÁZEV VÝROBKU – ČERT POSTAVA Z VĚTVÍ
Kdo může vyrobit? 4. – 5. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: <ul style="list-style-type: none">- pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti- provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů- bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami- zvolí vhodný materiál- dodržuje pracovní postup- využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: <ul style="list-style-type: none">- bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů- bezpečné používání nůžek – stříhání- správné měření textilie- lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí- tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: větve (1 ks rovná, 1 ks ve tvaru Y), polystyrenová koule, textilie – viz metodické poznámky, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, skořápky od vlašských ořechů, světle hnědý nebo béžový papír na rohy, šedý papír na zvonce (vyšší gramáž), rolničky, karton na vajíčka, vyspravovací dřevěné zátky, provázek, kvádr z polystyrenu na podstavec

Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Obě větve svážeme provázkem tak, že větve ve tvaru Y tvoří nohy a tělo a rovná větve je přivázána napříč v horní třetině větve Y. Lze slepit tavnou pistolí.
2. Naměříme a ustříhneme textilii a polepíme polystyrenovou kouli (hlava) – nechat kousek volný pro napíchnutí na větve.
3. Polystyrenovou kouli napíchneme na větve ve tvaru Y. Spoj zajistíme tavnou pistolí.
4. Naměříme a ustříhneme textilii a polepíme tělo, ruce a nohy.
5. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
6. Rohy vytvoříme stočením papíru do kornoutku, nebo vystříhneme z kartonu či z kartonu na vejce.
7. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk, rohy a barevné pentle z krepového papíru.
8. Klobouk ze skořápky nebo dřevěné zátky nalepíme mezi rohy na přilepené pentle.
9. Polystyrenový kvádr – podstavec obalíme do černé látky.
10. Figurku postavíme na podstavec a zatlačíme, abychom označili místo, kde prostříhneme látku, abychom mohli nohy figurky zatlačit do polystyrenu.
11. Na nohy nanese lepidlo z tavné pistole. Nohy zatlačíme do polystyrenu a figurku přilepíme.
12. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Délka větví se odvíjí od požadované velikosti figurky. Doporučujeme větve ve tvaru Y v délce cca 30 cm a rovnou asi 20 cm.
2. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže (pozor na případné alergie), plyš – barva hnědá, černá.
3. Větve lze slepit i tavnou pistolí, je to rychlejší, ale svázání je pevnější. Můžeme kombinovat. Spleené větve se žákům lépe vážou.
4. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.

5. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustříhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.
6. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
7. Vyspravovací dřevěné zátky – dřevěná kolečka – lze koupit v Obi, různé průměry (1 – 4 cm). Jsou světlá, lze nabarvit temperovou barvou nebo fixem.
8. Polystyrenový kvádr nemusí být velký, slouží jako podstavec, aby figurka stála. Odřezky po zateplování.

Obrázek 58: Výrobek postava čerta 5. třída, Francova Lhota

10.12 Metodický list 12

NÁZEV VÝROBKU – ČERT POSTAVA SLAMĚNKA
Kdo může vyrobit? 4. – 5. ročník Časová dotace: 90 minut – 2 vyučovací hodiny
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: <ul style="list-style-type: none">- pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti a uvede vybrané vlastnosti- provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů- bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami- zvolí vhodný materiál- dodržuje pracovní postup- využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: <ul style="list-style-type: none">- bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů- bezpečné používání nůžek – stříhání- správné měření textilie- lepení – tekutým lepidlem, tavnou pistolí- tvarování papíru
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: květináč (plastový či sadbový), polystyrenová koule, větev 2 ks, textilie – viz metodické poznámky, sláma, filc, krepový papír, černé korálky, nalepovací půlkorálky nebo zrnková káva, šedý papír na zvonce (vyšší gramáž), provázek, kvádr z polystyrenu na podstavec

Pomůcky: nůžky, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, aku tavná pistole

PRACOVNÍ POSTUP

1. Dvě větve svážeme do kříže. Delší větev tvoří tělo, kratší ruce (je přivázána asi ve třetině delší větve).
2. Naměříme a ustříhneme textilií a polepíme polystyrenovou kouli (hlava) – část necháme volnou pro napíchnutí na větev (tělo).
4. Květináč po obvodu polepíme slámou. Na plastový květináč musíme lepit tavnou pistolí, pokud používáme sadbový (rozložitelný), můžeme použít lepidlo typu Herkules.
5. Polystyrenový kvádr – podstavec obalíme do černé látky. Na horní straně podstavce musíme látku prostříhnout nebo nechat bez polepu (budeme zapichovat větev).
6. Polepený květináč nalepíme na podstavec dnem vzhůru tak, aby otvor ve dně květináče byl nad průstřihem.
7. Delší větev (tělo) prostrčíme otvorem ve dně květináče, zatlačíme a zapíchneme do polystyrenového podstavce.
8. Polystyrenovou kouli napíchneme na horní stranu těla a zajistíme tavnou pistolí.
9. Naměříme a ustříhneme textilií a polepíme ruce a tělo.
10. Vystříhneme jazyk a nos z filcu, nastříháme krepový papír na proužky.
11. Postupně lepíme na hlavu oči, nos, jazyk a barevné pentle z krepového papíru.
12. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Větve můžeme slepit tavnou pistolí. Svázání je pevnější. Můžeme i kombinovat, slepené větve se žákům lépe vážou.
2. Textilie – lze zvolit například: textilie s chlupem (vlasem), flísová deka, textilie s beránkem, umělá kožešina, ovčí kůže (pozor na případné alergie), plyš – barva hnědá, černá.
3. Oči – korálky dřevěné lze přilepit lepidlem, plastové hůře drží, přilepit tavnou pistolí, lze použít i zrnkovou kávu nebo nalepovací půlkorálky. Lze vystříhnout i z filcu.
4. Pracujeme-li ze slámou, musíme dávat pozor na případné alergie.
5. Barevné pentle z krepového papíru – stříháme ze smotaného krepového papíru. Starší žáci smotaný krepový papír zvládnou ustříhnout. Vzniklé proužky zkrátíme podle potřeby.

6. Tělo můžeme omotat provázkem a nalepit na něj „zvonce“ z šedého papíru, popř. rolničky.
7. Polystyrenový kvádr nemusí být velký, slouží jako podstavec, aby figurka stála. Odřezky po zateplování.

Obrázek 59: Výrobek čert Slaměnka 5. třída, Francova Lhota

10.13 Metodický list 13

NÁZEV VÝROBKU – ZVONEC (KŘAPÁL)
Kdo může vyrobit? 1. - 3. ročník Časová dotace: 45 minut – 1 vyučovací hodina
CO SE ŽÁCI NAUČÍ?
Očekávané výstupy učení: - pojmenuje běžné materiály na základě praktické zkušenosti - provádí přiměřeně náročné ruční zpracování materiálů - bezpečně pracuje s nástroji a pomůckami - zvolí vhodný materiál - dodržuje pracovní postup - využívá vlastní představivost Konkrétní dovednosti: - bezpečné používání pomůcek ke zpracování různých materiálů - bezpečné používání nůžek – stříhání - měření délky provázku - lepení – tekutým lepidlem - uzlování - navlékání korálek - nanášení barvy
JAKÝ MATERIÁL A POMŮCKY POTŘEBUJEME?
Pracovní prostory: třída Materiál: rulička od papírových kuchyňských utěrek, rulička od toaletního papíru, provázek, korálky

Pomůcky: nůžky, temperové barvy, širší štětec, lepidlo (typu Herkules), štětec na lepidlo, kolíček na prádlo

PRACOVNÍ POSTUP

1. Ruličku si zkrátíme/ustříhneme do požadované velikosti.
2. Ruličku na horní straně zmáčkne k sobě – asi 1 cm.
3. Připravíme si šedou barvu smícháním černé a bílé tempery.
4. Ruličku natřeme šedou barvou a necháme zaschnout.
5. Navlečeme na provázek korálek. Na jednom konci zauzlujeme.
6. Ustříhneme kousek provázku – smyčka/očko na pověšení.
7. Po zaschnutí barvy vložíme korálek na provázku do ruličky a naměříme si délku provázku. Korálek nesmí z ruličky trčet.
8. Horní stranu ruličky potřeme lepidlem na vnitřní straně, přilepíme ke straně provázek s korálkem a přidáme druhý provázek na očko.
9. Přimáčkne ruličku k sobě a připneme 2 kolíčky, počkáme, až lepidlo zaschne.
10. Odstraníme kolíčky. Výrobek je hotový.

METODICKÉ POZNÁMKY

1. Silnější vrstva barvy schne delší dobu. Dáme ruličky blízko radiátoru.
2. Pokud máme delší provázek s korálkem, po zaschnutí ustříhneme.
3. Žáci mohou mít problém s vázáním uzlu u korálku.
4. U starších žáků lze lepit tavnou pistolí.

Obrázek 60: Výrobek čertovský zvonec – křepál

11 PROJEKTOVÝ DEN

V dotazníkovém šetření, které proběhlo v základních školách mikroregionu Hornolidečsko a v několika přílehlých školách, se respondenti vyjádřili, že by uvítali metodický plán na uspořádání projektového dne s tématem čertů a Mikuláše. Zde je návrh, jak by takový projektový den mohl vypadat.

Projektový den

Téma: Čerti ve Francově Lhotě

Vzdělávací oblast RVP ZV: Člověk a svět práce

Předmět: Pracovní činnosti

Mezipředmětové vztahy: literatura – text ke čtení, hudební výchova – mikulášská píseň, matematika – slovní úlohy, informatika – naplánování občůzky, anglický jazyk – slovní zásoba, sloh – popis masky čerta

Věk žáků: 3. až 5. třída

Doba projektu: jednodenní projekt v délce 4-5 x 45 minut

Počet žáků: celotřídní projekt

Učitelství dozor: vyučující (případně asistent pedagoga)

Cíl projektu

Hlavním cílem projektu je vyrobit masku čerta odpovídající místní tradici. Mezi dílčí cíle patří seznámení žáků s tradicí mikulášských občůzek v obci, prohloubení jejich znalostí týkajících se historie této tradice a vzhledu masek.

Didaktické cíle

Didaktické cíle k metodickým listům jsou popsány v této práci již dříve. Projektový den je však obsáhlejší, a kromě výuky pracovních činností v sobě zahrnuje i další předměty, proto je budeme pro náš projekt specifikovat i zde.

Kognitivní - Žák popíše masku čerta v obci.

Žák rozliší mezi jednotlivými maskami v obcích Hornolidečska.

Žák zazpívá písničku na téma Mikuláš/čert.

Žák naplánuje nejvhodnější trasu pro mikulášskou obchůzku.

Žák používá anglická slova související s tématem čerta a Mikuláše.

Afektivní - Žák vnímá důležitost tradice.

Žák oceňuje přínos mikulášské tradice.

Žák rozvíjí cítění místní příslušnosti.

Psychomotorické - Žák dodržuje stanovená pravidla bezpečné práce.

Žák stříhá nůžkami.

Žák lepí jednotlivé díly masky k sobě.

Žák rozvíjí jemnou motoriku.

Kompetence

Projektový den vede k osvojení si velkého množství kompetencí ze všech jednotlivých kategorií. Kompetencím je v této práci věnována samostatná část, proto se jimi zde již zabývat nebudeme.

Typ projektu

navrhovatel: projekt připravený učitelem

účel projektu: výroba masky čerta, rozšíření informací, zážitkové učení

délka projektu: jeden školní den

prostředí: školní

počet zúčastněných: skupiny žáků, celá třída

způsob začlenění do školního kurikula: mezioborové

Části projektu

Plánování – hádanka, motivační pohádka, písnička

Realizace – plnění úkolu dle kritérií, práce s pracovními listy, výroba masky

Prezentace – výstava vyrobených masek (škola, popř. veřejné prostory), součástí prezentace i žákovský popis masky čerta, fotodokumentace z projektového dne, publikace krátkého článku vč. fotografií na webových stránkách školy a obce

Plánování a motivace		
Minutáž	Popis	Poznámky
	<p>Zahájení projektového dne pomocí hádanky:</p> <p><i>Má dvě nohy a dva rohy. Někdy chytrý, někdy hloupý, lidskou duši si rád koupí.</i></p> <p>Kdo je to?</p> <p>Vyučující rozdá pracovní listy na celý projektový den. (Příloha č. 5)</p> <p>Motivační pohádka Žáci společně přečtou pohádku v pracovních listech a následně pracují na úkolech, které jsou uvedeny v pracovních listech.</p> <p>-úkoly samostatné – kontrola společná</p> <p>-po zpracování textu může následovat krátká rozprava nad tím, co nás dnes čeká a společné naplánování dne</p> <p>-nezapomenout na fotodokumentaci celého projektu</p> <p>Písnička Na závěr této části projektu si žáci zazpívají písničku. Před zpěvem je možno přehrát písničku z YouTube.com. https://www.youtube.com/watch?v=wYTJq-td4JI Text i noty písničky jsou součástí pracovních listů.</p> <p>-následovat bude přestávka</p>	<p>-hádku může vyučující jednoduše přečíst, popř. může využít projektor a hádku promítnout</p> <p>-lze vybrat jakoukoliv pohádku s tematikou čertů, jako vhodná se jeví pohádka či příběh lokální</p> <p>-opět záleží na vyučujícím, jakou písničku zvolí</p>

Realizace		
Minutáž	Popis	Poznámky
	<p>Realizační část zahájíme krátkým kvízem na téma rozdílné masky čertů v obcích Hornolidečska a přilehlých obcích. Žáci pracují ve skupinách cca 4 žáci. Každý žák obdrží sadu fotografií čertů a po vzájemné diskusi ve skupině přiřadí fotografie do správných polí k názvům obcí v pracovních listech. Následuje kontrola dle projektoru. Poté žáci fotografie nalepí. Řešení (Příloha č. 2). V pracovních listech je poté vložena archivní fotografie čertovské masky, která dříve chodila ve Francově Lhotě – tzv. Slaměnka. V současnosti jsou slaměné sukně typické pro masky z obce Nedašov.</p> <p>V další části projektového dne přejdeme k matematice a informatice.</p> <p>V pracovních listech žáci vypracují nejdříve 2 slovní úlohy s tématem čertů a Mikuláše. Slovní úlohy v pracovních listech jsou odstupňovány dle potřeby pro 3., 4. a 5. třídu.</p> <p>V informatické části se žáci budou věnovat plánování trasy Mikulášské obchůzky. Zadání naleznou v pracovních listech. První úkol vypracují společně s vyučujícím a druhý zkusí samostatně. Následně proběhne kontrola.</p> <p>Nyní opět přestávka (svačina).</p> <p>Třetí část po druhé přestávce může vyučující zahájit krátkým okénkem anglického jazyka. Pomocí obrázků na tabuli či pomocí tzv. flashcards může představit a upevnit cca 6 slov týkajících se tématu čert.</p>	<p>-fotografie může vyučující měnit v závislosti na příslušnosti k obci</p> <p>-Slaměnku lze vynechat, je úzce spjata s Francovou Lhotou</p> <p>-lze počítat samostatně nebo společně, pokud počítají samostatně, je nutná společná kontrola</p> <p>-tuto část lze vynechat</p>

Čert – devil /'dev.əl/

Roh – horn /hɔ:n/

Kopyto – hoof /hu:f/

Řetěz – chain /tʃeɪn/

Kožich – fur /fɜ:t/

Jazyk – tongue /tʌŋ/

Následuje práce ve dvojicích. Žáci zpracují krátký popis masky čerta. Popisují takové masky, které budou později vyrábět (místně příslušné škole či místu bydliště žáka). Popis píšou do pracovních listů, kde mají připraveny řádky. Mohou používat mobilní telefony, jako zdroj informací. Před samotnou prací jim vyučující přečte krátký popis, aby žáci měli vzor.

Maska čerta se skládá z kalhot, kožichu a obličejové masky, které se říká larva. Vše je vyrobeno z kožešiny. Většinou se jedná o kožešinu světlé barvy. Larva má na temeni našitý klobouk, ke kterému jsou připevněny kravské rohy. Na zadní straně je larva doplněna barevnými fáborky z krepového papíru. V obličejové části je typický dlouhý červený jazyk a červená bambulka místo nosu. Ústa a oči jsou obšity červenou barvou. Kostým je doplněn řetězem se zvonci, kterým se říká štambrláky. V ruce má čert dlouhé vidle vysoké jako maska samotná.

Hlavní část realizace

-výroba masky

-lze samostatně popř. ve dvojicích

-i v případě, že pracují samostatně, je důležité je vést k tomu, aby si navzájem pomáhali a neobraceli se

	<p>s každou nesnází na vyučujícího (ten pouze prochází třídou, radí a lehce pomáhá, je-li třeba)</p> <p>Samotná výroba masky je popsána v metodických listech, které jsou součástí této práce. Zvolte takový, který vyhovuje vám a také úrovni žáků.</p>	<p>-ze zkušeností víme, že žáci si budou chtít vyrobit každý svoji masku</p>
Prezentace		
Minutáž	Popis	Poznámky
	<p>Závěrečnou část projektového dne tvoří prezentace a reflexe. Výstupem celého projektu je výstava výrobků a také prezentace obsahující popis masky čerta a fotodokumentaci.</p> <p>Tuto část zahájíme tím, že žáci sdílí své popisy masky čerta, na kterých pracovali v předcházející části. Žáci přečtou svůj popis a dále společně diskutují nad tím, jak je kvalitní, zda obsahuje vše, popř. co popisu chybí.</p> <p>Během celého projektového dne pořizuje vyučující fotodokumentaci.</p> <p>Nyní realizace výstavy. Pokud výstava probíhá na půdě školy, není třeba řešit převlékání a přezouvání. V tomto případě, vyučující požádá žáky, aby si promysleli, co se jim líbilo, co se jim dařilo a co ne pro závěrečnou reflexi. Mezitím vyučující vytiskne vyfocené popisy masek a fotografie na výstavku. Následně se všichni přesunou do místa, kde bude výstava realizována a společně prezentaci nainstalují.</p>	<p>-vyučující musí zvážit, kde se výstava uskuteční (škola, obec,...) a připravit místo</p> <p>-pro prezentaci lze využít přímo popisy v pracovních listech, lépe se však jeví varianta, kdy vyučující popis vyfotí či naskenuje a vytiskne pro vystavení na nástěnce, která bude součástí výstavy.</p> <p>-realizaci prezentace je třeba uchopit dle situace, v případě nedostatku času, může vyučující nachystat materiál potřebný k prezentaci a instalace samotné</p>

	<p>Pokud je třeba se přezouvat a převlékat, využije tento čas vyučující k přípravě tištěných materiálů pro prezentaci. Následně se společně odeberou do místa výstavy a prezentaci nainstalují.</p> <p>Po návratu do třídy následuje reflexe. Může se jednat o diskusi, žáci mohou hodnocení napsat, nebo mohou využít jiných forem (např. barevné smajlíky pro označení úspěchu či neúspěchu).</p> <p>Závěrečným úkolem pro vyučujícího je připravit článek, který bude publikován na stránkách školy, popř. jinde (stránky obce, školní časopis, obecní noviny apod.).</p>	<p>prezentace může proběhnout např. druhý den</p> <p>-první den proběhne pouze žákovská reflexe</p>
--	--	---

12 ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme se zaměřili na problematiku využití mikulášské tradice v mikroregionu Hornolidečsko v hodinách praktických činností na primární škole. Cílem této práce bylo poskytnout penzum metodických listů, které mohou vyučující využít k výrobě masky čerta s ohledem na regionální zvláštnosti a specifika.

Práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. První část se zabývá definováním mikroregionu Hornolidečsko. Popisuje jeho historii, území i specifika. Dále můžeme v teoretické části nalézt popis mikulášské tradice v mikroregionu zahrnující i popis a fotografie masek patřících do mikulášských družin. Velmi důležitou část tvoří také kapitola zabývající se primární školou a osobností učitele a žáka. Vzhledem k tomu, že uživatelé metodických listů poskytnutých v této práci budou vyučující primární školy, bylo také nutné věnovat část práce problematice RVP ZV, výstupům a kompetencím a také začlenění technické výchovy do RVP.

Na konci teoretické části publikujeme výsledky malého průzkumu, který byl proveden mezi vyučujícími primární školy v mikroregionu Hornolidečsko a v několika školách sousedících s tímto mikroregionem, kde je mikulášská tradice stále živá a důležitá. Cílem tohoto průzkumu bylo získat informace o tom, jak vyučující využívají téma Mikuláše a čertů v hodinách praktických činností. Chtěli jsme zjistit, zda při výrobě přihlížejí k regionálním odlišnostem a jak reflektují oblastní specifické prvky. Neméně důležitou částí průzkumu bylo také dotazování se na zájem učitelů o metodické listy, které by jim poskytly návod na to, jak k výrobě masek čertů přistoupit a také na metodický návod na uspořádání projektového dne s tematikou čertů.

Publikované výsledky průzkumu ukazují, že většina učitelů téma čertů v hodinách na primární škole využívá a snaží se také o to, aby reflektovali zvláštnosti regionu. I přes toto zjištění, drtivá většina dotázaných projevila zájem o metodické listy a plány, které mohou využít ve svých hodinách.

Praktická část začíná popisem jednotlivých masek čertů ve vesnicích mikroregionu. Je důležité si masky popsat a rozebrat jejich podobnosti a odlišnosti. Bez znalosti masek a jejich vzhledu není možné vhodně nachystat výrobu v hodině praktických činností. Několikrát zde bylo zmíněno, že lidé žijící v mikroregionu jsou na své masky hrdí a neuznávají masky z jiných vesnic, a to platí i mezi dětmi mladšího školního věku, které tento postoj přejímají od svých rodičů, prarodičů či starších sourozenců a kamarádů. Není tedy možné očekávat, že by žáci

např. z Horní Lidče dobrovolně vyráběli masku čerta např. z Lidečka. To se mimochodem ukázalo i prakticky, kdy žáci základní školy ve Francově Lhotě, kteří podle zde uvedených metodických listů pracovali, zcela důrazně odmítli, byť jen uvažovat o výrobě čertovské masky z jakékoliv jiné vesnice.

Aby učitelé dostali opravdu kompletní metodický materiál, obsahuje praktická část této diplomové práce také nápady k úvodní části hodiny a k závěrečné reflexi. Není samozřejmě možné obsáhnout úplně všechno, ale pro každou z těchto částí hodiny nabízí práce tři aktivity. Je jen na učitelích, zda tyto aktivity využijí, upraví si je dle svého nebo použijí cokoliv jiného.

Tím, hlavním v této práci jsou již několikrát zmíněné metodické listy. V této práci jich najdeme 11. Popisují výrobu masky čerta, ale i pouze čertovské hlavy či čertovského zvonce. Metodické listy jsou odstupňovány dle náročnosti tak, aby je bylo možné využít v jednotlivých třídách primární školy. Jako bonus nabízí tato práce metodický návod na to, jak uspořádat se třídou projektový den, jehož hlavním tématem jsou čerti. V tomto plánu je zahrnuto více aktivit tak, aby práce zahrnovala různé předměty, ale samozřejmě hlavní částí je samotná výroba masky čerta dle některého z metodických listů podle toho, v jaké třídě je projektový den organizován.

Věříme, že tato práce kromě toho, že shrnuje mikulášskou (čertovskou) tradici v mikroregionu Hornolidečsko, bude přínosná pro vyučující na primární škole, a že poslouží jako pomůcka a inspirace pro jejich práci a pro uchopení tématu čerta a Mikuláše v hodinách praktických činností.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY ZDROJŮ

ODEHNAL, P. *Horní Lideč, Obrazy z historie*. Horní Lideč: obec Horní Lideč, 2018. ISBN 978-80-270-4136-7.

ČERMÁKOVÁ, E. *Pravěk Valašska*. Vsetín: Muzeum regionu Valašsko, 2014. ISBN 978-80-87614-25-9.

ODEHNAL, P. *Za dlouhých večerů... Pověsti a pohádky z Hornolidečska*. Lidečko: MAS Hornolidečska, 2012. ISBN 978-80-260-1664-9.

SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, M. *Velká kniha o svatých aneb po kom se jmenujeme*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7195-996-0.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2023.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 5., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5.

ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.

GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D., URBANOVSKÁ, E. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999. ISBN 80-85783-20-7.

ČÍŽKOVÁ, J. et al. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-953-0.

TYLLNER, L. *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část O-Ž 1*. Vyd. Praha: Mladá fronta, 2007. ISBN 978-80-204-1713-8.

ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN: 978-80-7346-096-9.

ČECH, T. *Využití regionálního folkloru a tradic ve školní praxi*. Komenský. Brno: PdF MU, 2002, roč. 127, č. 2, s. 10-12. ISSN 0323-0449.

MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. ISBN: 978-80-7315-175-1.

ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.

OPATŘIL, S. et al. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985. ISBN 14-458-85.

KALHOUS, Z, OBST, O. et al. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 978-80-7367-571-4.

13.1 Internetové zdroje

Území MAS. [online]. MAS Hornolidečska. Dostupné z: <http://www.mashornolidecska.cz/cz/1-mas-hornolidecska/33-uzemi-mas.html>.

Sdružení obcí Hornolidečska: *O mikroregionu* [online]. Dostupné z: <https://hornolidecsko.cz/o-mikroregionu>.

FOHLEROVÁ, M. *Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku*. Muzeum regionu Valašsko [online]. 2014. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.

Česká televize: *Čerti a svatí, Mikulášské obchůzky na Valašsku* [online]. 2009. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1102732990-folklorika/310295350120002/>.

MAČUDA, J. Mikulášská pochůzka na Valašsku [online]. Dostupné z: <https://www.huculove.cz/Mikulasska-pochuzka-na-Valassku.html>.

Gov.cz: *Základní vzdělávání* [online]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/zakladni-vzdelavani-INF-94>.

URBÁNKOVÁ, V. *Dodržování a význam tradic v současné české společnosti* [online]. České Budějovice, 2011. [cit. 2024-02-22] Dostupné z: <https://theses.cz/id/6gfxcn/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. Vedoucí práce doc. Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Technika* [online]. c2023 [cit. 2024-02-22]. Dostupné z: www.https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Technika&oldid=22781064.

VLKOVÁ, Věra. *Technika, či technologie?*. *Časopis Světlo* [online]. *Odbornecasopisy.cz* [cit. 2024-02-22]. Roč. 2003, čís. 02. Dostupné z: <http://www.odbornecasopisy.cz/svetlo/casopis/tema/technika-ci-technologie--16691>.

METODA SMART: Stanovte si chytré cíle. Topvision [online]. Dostupné z: <https://www.topvision.cz/blog/metoda-smart-stanovte-si-chytre-cile/?nezajem=1>.

13.2 Zdroje obrázků

Český statistický úřad. *Mikroregiony Zlínského kraje – 2005*. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537078/72070630.jpg/af7c0862-0cab-4688-9bd9-5c1b1110f870?version=1.0&t=1418238703737>.

Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D1/g-1276/prehravac=1#vfoto>.

Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D8/g-1269/prehravac=1#vfoto>.

Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D9/g-1268/prehravac=1#vfoto>.

Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D10/g-1267/prehravac=1#vfoto>.

Horní Lideč. *Mikuláš 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas%2D5/g-1272/prehravac=1#vfoto>.

Vesmír. *Jak můžeme dosáhnout vynikající úrovně výuky? 2021*. [online]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2021/cislo-9/jak-muzeme-dosahnout-vynikajici-urovne-vyuky.html>.

Metodický portál RVP.CZ. *Bloomova taxonomie*. 2014. [online]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/B/Bloomova_taxonomie.

Valašsko. *Čerti z Valašska patří do UNESCO*. 2013. [online]. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/tydenik-nase-valassko-certi-z-valasska-patri-do-unesco-20131202.html.

Francova Lhota 1984, 2014. Muzeum Valašsko. Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku. [online]. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.

Daňová, M. *Z čertovských zvonců po čertech bolí ramena*. 2013. [online]. Valašsko. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/ve-strelne-letaji-svobodni-mladenci-20131208.html.

Lukášová, E. *Dědinami na Hornolidečsku pobíhali čerti. Lidé si tradici nemůžou vynachválit*. 2016. [online]. Valašsko. Dostupné z: <https://valassky.denik.cz/volny-cas/dedinami-na-hornolidecku-pobihali-certi-lide-si-tradici-nemuzou-vynachvalit-20161204.html>.

Nadílka Mikuláše s čerty v Kulihrášku. [online]. Valašské Příkazy. Dostupné z: <https://www.valasskeprikazy.cz/svaz-zen/ds-1016>.

Mikulášská obchůzka 2022. [online]. Horní Lideč. Dostupné z: <https://www.hornilidec.cz/mikulas-se-svoji-druzinou-obchazel-dedinu/d-4918>.

Mikuláš. 2017. [online]. Lačnov. Dostupné z: <https://www.lacnov.eu/obec-1/fotogalerie/rok-2017/mikulas-1060cs.html>.

Zvyky a tradice. [online]. Obec Lidečko. Dostupné z: <https://www.lidecko.cz/o-obci/zvyky-a-tradice>.

Mikuláš 2016. [online]. Obec Lužná. Dostupné z: https://www.obec-luzna.cz/vismo/gallery-viewer.asp?id_galerie=1107&width=412.

Pryček, V. *Děsiví čerti i smrtky. Mikulášská divočina ve Valašské Polance bere dech*. 2021. [online]. Novojičinský deník. Dostupné z: https://novojičinsky.denik.cz/zpravy_region/mikulasska-obchuzka-valasska-polanka-2021.html.

13.3 Další prostudovaná literatura

BLESÍK, J. *Francova Lhota, Historický obrázek obce, jejího území, lidu a života do konce 19. století*. Francova Lhota: Obec Francova Lhota, 1999.

ČÍŽKOVÁ, J. *Poznávání duševního života člověka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-779-1.

JANÍKOVÁ, M. *Základy školní pedagogiky*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-183-6.

KUSÁK, P., DAŘÍLEK, P. *Pedagogická psychologie – B*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-7067-789-9.

KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Přeložil DVOŘÁK, D., KOLDINSKÝ, M. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0052-9.

MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

ODEHNAL, P. Lačnov. Lačnov: Obec Lačnov, 2010. ISBN 978-80-254-7597-3.

- ODEHNAL, P. Lidečko, Kapitoly z historie obce. Lidečko: Společenský klub Lidečko, 2001. ISBN 80-238-8579-0.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru*. 4., aktualiz. Vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV. Pedagogika (ISV), 1999. ISBN 80-85866-33-1.
- SPILKOVÁ, V. et al. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-942-9.
- STARÝ, K., LAUFKOVÁ, V. et al. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.
- VÁCLAVÍK, J. *Francova Lhota v 2. polovině 19. století a 1. polovině 20. století*. Francova Lhota: Obec Francova Lhota, 1999.

14 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Básničky, říkanky a hádanky vhodné pro úvod hodiny

Příloha č. 2 – Odkud pocházejí tito čerti?

Příloha č. 3 – Smajlíci pro reflexi

Příloha č. 4 – Teploměry pro reflexi

Příloha č. 5 – Pracovní listy, projektový den čerti

Příloha č. 1

Básničky, říkanky a hádanky vhodné pro úvod hodiny

Hádanka

*Má dvě nohy a dva rohy.
Někdy chytrý,
někdy hloupý,
lidskou duši si rád koupí.*

Kdo je to?

Básnička 1

*Už se chýlí další rok,
zbývá jenom malý krok,
dáme talíř na náš práh,
bude plný, žádný strach!
Čertům zvonky znějí tmou,
Mikuláš jde s nadílkou.*

Básnička 2

*Hudry, hudry, dupy, dupy,
čert k nám leze do chalupy.
Hudry, hudry, už tu je,
už na okna bubnuje.
Dlouhý ocas, krátké uši,
to ti teda čerte sluší!
Celý černý – samý chlup,
metlou dělá šupy, šup.*

Básnička 3

*Mik, mik, Mikuláš, přišel s čertem na koláč.
Čerte, čerte chlupatý, nechej pytel za vraty.
Slibuju ti, slibuju, že už zlobit nebudu.*

Čert a Mikuláš

Čer - te, čer - te, čer - tí - ku, ne - sa - hej nám na kli - ku, kde jsi Mi - ku -
lá - še ne - chal, bez něj ne - pus - tí - me tě dál, dě - lal bys jen ne - ple - chu, zná - me tě už
z do - sle - chu. Ty nám ne - seš je - nom šmí - ru, vy - me - tl jsi kaž - dou dí - ru,
kaž - dou dí - ru v ko - mí - ně, v ce - lé na - ší dě - di - ně.

2. Mikuláši, přijď dnes k nám,
písničku ti zazpívám,
přines, prosím, trochu dobrot,
můžeš je dát třeba do bot,
dáváš dárky pro radost,
pro každého máš jich dost.
Ty nám neseš bílou zimu
i zpěvačku meluzínu
i pár sladkých oříšků
schovaných máš v kožíšku.

Písnička 1 ⁴⁸

⁴⁸ Zdroj: Felcmanová, D. *Čert a Mikuláš*. [online] Pinterest. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/466615211371631742/>.

Písnička pro čerta

hudba a slova:
Jaroslava Horáčkovi

Vesele C

The musical score is written on three staves in treble clef with a common time signature (C). The melody is accompanied by chords: C, G7, C, F, C, G7, C, F, C, G7, C. The lyrics are in Czech and include fingerings for the first line.

1. Mí-ku-lá-ši, Mí-ku-lá-ši, kdo to ta-dy dě-ti stra-ší? Kdo tu řin-čí ře-tě-zem
a proč s te-bou při-šel sem? Ro-ha-tý, ro-ha-tý, s ko-ži-chem až
na pa-ty, ro-ha-tý, ro-ha-tý, čer-ný, střa-pa-tý.

2. Kdo jsi, teď už všichni víme,
my se, čerte, nebojíme,
nemáš-li co na práci,
můžeš dělat legraci.

Ref. Rohatý, rohatý,
s kožichem až na paty,
rohatý, rohatý,
černý střapatý.

3. Chceš-li ale děti lekat,
nebudeme déle čekat,
pošleme tě nazpátek
do veselých pohádek.²⁸

Písnička 2⁴⁹

⁴⁹ Zdroj: *Písnička pro čerta*. [online] vytvarna-vychova.cz. Dostupné z: <https://vytvarna-vychova.cz/pisnicka-pro-certa/>.

Příloha č. 2

Odkud pocházejí tito čerti?

Horní Lideč	Francova Lhota
Valašská Polanka	Lužná
Lidečko	Valašské Příkazy
Lačnov	Nedašov
Valašské Klobouky	Štítná nad Vláří

Fotografie a řešení kvízu

	
Horní Lideč	Francova Lhota
	
Valašská Polanka	Lužná
	
Lidečko	Valašské Příkazy
	
Lačnov	Nedašov
	
Valašské Klobouky	Štítná nad Vláří

Zdroje fotografií

Horní Lideč

Horní Lideč. *Mikuláš 16*. 2018. [online]. Dostupné z: <https://hornilidec.cz/mikulas-16/g-1261>.

Francova Lhota

Josef Tymonek. *Mikulášská občůzka Francova Lhota 2018*. 2018. [online]. Dostupné z: <https://www.rajce.idnes.cz/tymonek/album/mikulasska-obchuzka-francova-lhota-2018>.

Valašská Polanka

Vladimír Pryček. *Hu! Takového čerta z Valašska by se lekl i nejeden dospělý!* 2021. [online]. Dostupné z: <https://www.patriotmagazin.cz/hu-takoveho-certa-z-valasska-by-se-lekl-i-nejeden-dospely>.

Lužná

Valašsko. *Čerti z Valašska patří do UNESCO*. 2013. [online]. Dostupné z: https://valassky.denik.cz/zpravy_region/tydenik-nase-valassko-certi-z-valasska-patri-do-unesco-20131202.html.

Lidečko

Kudy z nudy. *Mikuláš v Lidečku*. 2017. [online]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/akce/mikulas-v-lidecku>.

Valašské Příkazy

Valašské Příkazy. *Mikuláš*. 2020. [online]. Dostupné z: https://www.valasskeprikazy.cz/gp/id_galerie=1111&p1=1044.

Lačnov

Marcel Krahulík. *Tradiční maskou v Lačnově je smrtka zvaná krkaňa*. 2015. [online]. Dostupné z: <https://valassky.denik.cz/volny-cas/marcel-krahulik-tradicni-maskou-v-lacnove-je-smrtka-zvana-krkana-30151127.html>.

Nedašov

Petr Topič. *Cena APR a ERA – Projekt 101*. 2019. [online]. Dostupné z:

<https://www.czechphoto.org/cpp/detail-rocniku/2019/344/kategorie/cena-apf-a-era-projekt-101/348/5911/>.

Valašské Klobouky

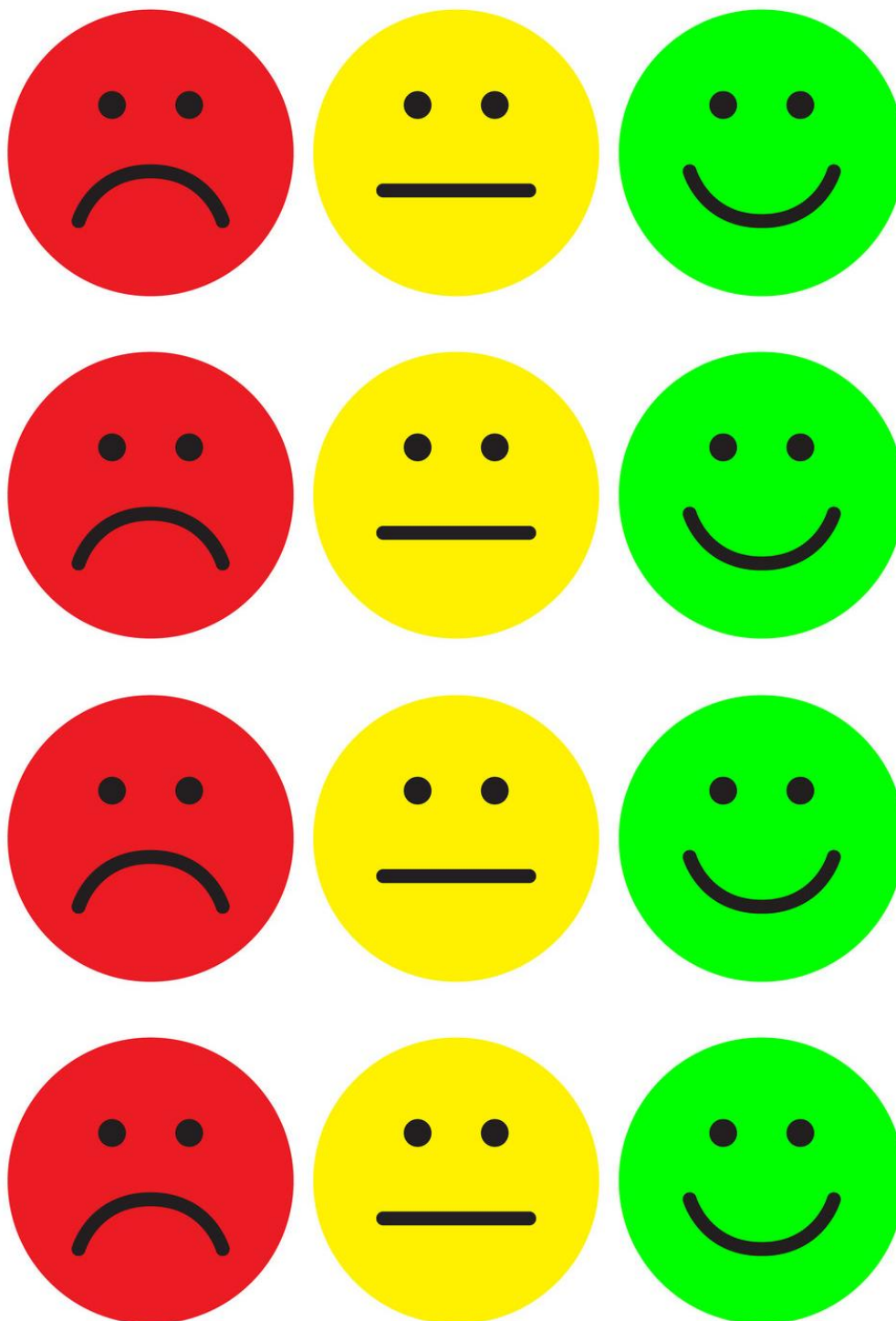
Lenka Zvonková. *Jarmek navštíví čerti ze všech koutů Valašska*. 2012. [online]. Dostupné z:

<https://www.valasskeklobouky.cz/jarmek-navstivi-certi-ze-vsech-koutu-valasska/d-451470>.

Štítná nad Vláří

Brigita Olivová. *Kde se letos čerti žení?* 2019. [online]. Dostupné z: <https://krasnyrok.cz/kde-se-certi-zeni/>.

Příloha č. 3

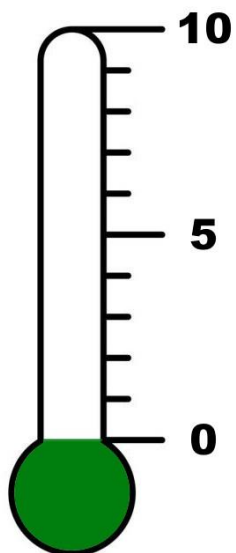
Smajlíci pro reflexi ⁵⁰

⁵⁰ Red yellow and green smileys vector image. [online] Dostupné z: <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/red-yellow-and-green-smileys-vector-26631686>.

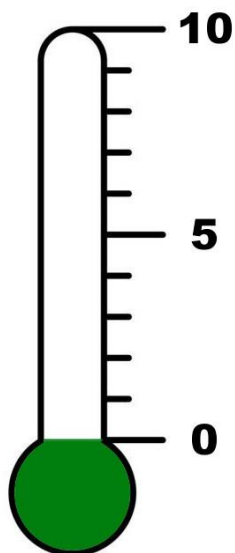
Příloha č. 4

Teploměry pro reflexi

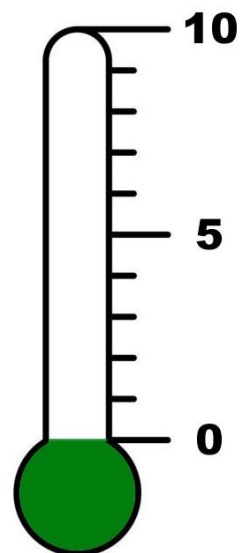
Dozvěděl/a jsem se
něco nového.

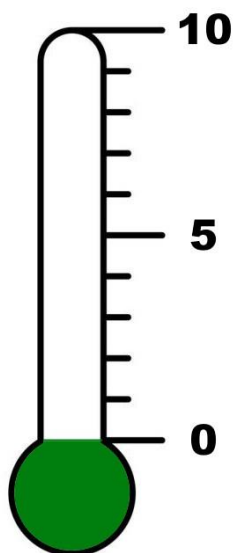
Výrobek se mi povedl.

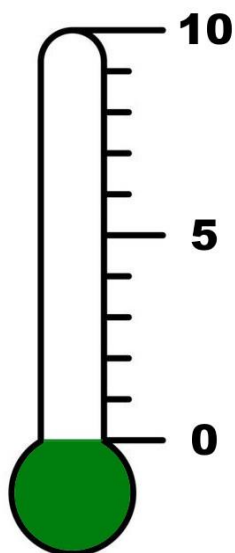
Hodina mě bavila.

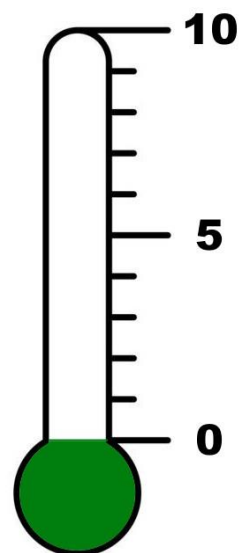
Dozvěděl/a jsem se
něco nového.

Výrobek se mi povedl.

Hodina mě bavila.

PRACOVNÍ LISTY

PROJEKTOVÝ DEN ČERTI

FRANCOVA LHOTA, 2023

Obrázek 1: Mikulášská obchůzka Francova Lhota 2018 ⁵¹

⁵¹ TYMONEK, J. *Mikulášská obchůzka Francova Lhota 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.rajce.idnes.cz/tymonek/album/mikulasska-obchuzka-francova-lhota-2018>.

Má dvě nohy a dva rohy.

Někdy chytrý,

někdy hloupý,

lidskou duši si rád koupí.

Kdo je to?

O čertových skalách

Úkol před čtením

Spoj valašské výrazy s jejich českými významy.

leluja	šikovná
lapěly	seděly
krdél	vyléčená
klnúli	lilie
obrychtovaná	nadávali
vykurýrovaná	houf

V zimě, kdy večery byly dlouhé jak kravský ocas, si lidé často vyprávěli aj o tom, jak čerti postavili ty skaly, co stójíja u Lidečka.

Žila kdysi v jedné chalupce v Lidečku vdova s cěru Rozinú. Rozina byla pěkná jak leluja, šak aj jakěsi věno měla uchystané, ale vdaj nikde. Prvéj ogary ze smíchem odmítala, žádný sa jí nezdál dobrý, a včil byly všecky její kamarádky vdané a ona sedávala u muziky v kútě akorát ze svojú matkú. A žádného ženicha né a né ulovit', šak už sa jí nekeří aj potajnu kvůlivá tom smíli. Aj si matka kdysi povzdychla, že by ju snád' dala aj samotném čertovi.

Raz tak zas lapěly u muziky, bylo to v masopustě, a čekaly, esli nekerý mládenec vezne Rozinu do kola. No, tancovala velice málo, ale kolem půlnoci přišel na muziku pěkný mladý myslivec, urostený, čěrnovlasý, hubu trošku přismahlú, že v ní bílé zuby enom svítily, a hned' si Rozinu vyhlédl a už ju z náručí nepustíl. A tá na něm mohla oči nechat' a aj matka byla velice spokojená. Na konci jich šel odprovdit' dom – a zrovna si mamě řekl o Rozininu ruku. Tá celá št'astná cěru myslivcovi přislíbila.

Enomže jak šly ráno poklúzat' dobytek a hyd, viděly v čerstvém sněhu u chalupy kroměvá svoji stop aj stopy dvůch kopyt! Ostaly hrůzú stát' jak přimrazené, bledé jak ten nový shěh. Bylo isté, že tým ženichem býl samotný čert.

Nechtěly sa ale nechat' enom tak zahnat' v papučách do vody, a tož začaly rozmýšlat', jak sa z teho vykrútit'. A napadlo jich, že až dojde, povíja mu, že si ho Rozína vezne enom tenkrát', dokáže-li přes noc obrátit' říku, aby tékla hore Lidečkem.

Čert přišěl, poslechl si podmínku, zachechtál sa a súhlasil: „Spěš jak kohút ráno zakokrhá, poteče říka obráceně! Ruku na to.“

Večér chodili po dědině cucí kupci a kupovali kohúty. A platili velice dobře. Enom jedna chudá baběnka sa nemohla se svojím kohútkem rozlúčit'. Strčila ho v komoře pod necky a když došli kupci, zapřela ho. Taký býl dobře rostený a pěkně barevný, býl její jedínú radost'ú. Veliké štěstí pro baběnku aj pro Rozínu bylo, že ty necky byly z lipového dřeva dlabané, lebo čert vidí kdeco, ale přes lipové dřevo on nevidí.

Jak zašlo slunko za kopec, začál nad dědinú létat' krdél čertisek, no snád' aj celé peklo moselo jít' na tu robotu do Lidečka. A ti rohatí snášali za dědinu veliké kameně a stavjali z nich hrubú hrázu. Léтали jak vzteklí, klnúli, nádávali, pot z nich tékl a všude býl sirný smrad.

No, chybělo jím malučko. Už aj nésli poslední kameně na horní zed' téj hráze, a že už potom enom zasypú dolinu a vodu zastavíja, když vtom sa ozvalo z chalúčky téj baběnky kohútí kokrhání. Kerý čert co držál, tož s tým šlahl, a ve chvíli sa všeci ztratili.

Tož tak sa Rozína zbavila čerta a myslím sa aj napřesrok vdala, šak pěkná byla, obrychtovaná a aj z téj její pýchy byly vykurýrovaná. A u Lidečka ostala tá rozestavjaná hráza a po hoře plno velikých kameňů, co jich ty čertiska poodhazovali, když ten kohútek zakorkhál.

52

⁵² ODEHNAL, P. *Za dlůhých večerů... Pověsti a pohádky z Hornolidečska*. Lidečko: MAS Hornolidečska, 2012. ISBN 978-80-260-1664-9.

Úkoly po čtení

Přečtěte si společně pohádku a splňte následující úkoly.

Seřad'te postupně jednotlivé události z pohádky, číslo 1 – 5 napište do políčka v tabulce.

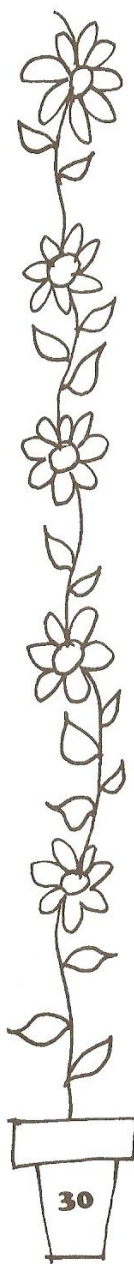
U Lidečka stojí kamenná hráz.	
Rozina odmítá mládence.	
Čerti staví hráz.	
Babička schovává kohouta pod lipové necky.	
S Rozinou u muziky tancuje pohledný myslivec.	

V pátém odstavci pohádky se píše, že se Rozina a její matka nechtěly nechat zahnat v papučích do vody. Vysvětlete vlastními slovy, co to znamená. Odpověď napište na řádky níže.

Obrázek 2: Čertovy skály ⁵³

⁵³ Valašsko. Čertovy skály Hornolidečsko. 2024 [online]. Dostupné z: <https://www.visit-valassko.cz/Certovy-skaly>.

Čert ví proč

hudba: Petr Ostrouchov text: Tomáš Belko
zpívala: Zuzana Navarová

♩ = 120

D G D

1. Kdo snídá špek a tlus-tě si ho krá-jí, —
pro nic a za nic tro-pí po-vyk, —

G D

kdo po-řád slí-dí a nic nechce na-jít, —
kdo po-řád mlu-ví a nic — ne-vy-slo-ví,

A G

kdo u-sne jenom, když má v dla-ni min - ci, kdo
kdo za dvě zlat-ky vy - mě - nil by du-ši, kdo hla-vu

C G A

z hla-vy má jen sto - jan na če - pi - ci, při - tom
má jen na no - še - ní u - ší, — a při - tom

D G Hm A

v ne-bi chtěl by hou - sle hrát, ten bu-de v pekle bub-no -
v ne-bi chtěl by hou - sle hrát, ten bu-de vztekle bub-no -

G

- vat. 1. 2. Kdo vždyc - ky

Obrázek 3: Čert ví proč⁵⁴

⁵⁴ Pedagogický pracovník. Čert ví proč. [online]. Dostupné z: <https://pedagogicky-pracovnik.estranky.cz/fotoalbum/Pisnicky/>.

2. **Em** **G** **D** **A**

Ref.: Ne-krm-te čerty, co se kr-čí v křoví, stej-ně vám ni-kdy,

G **A** **Hm** **G**

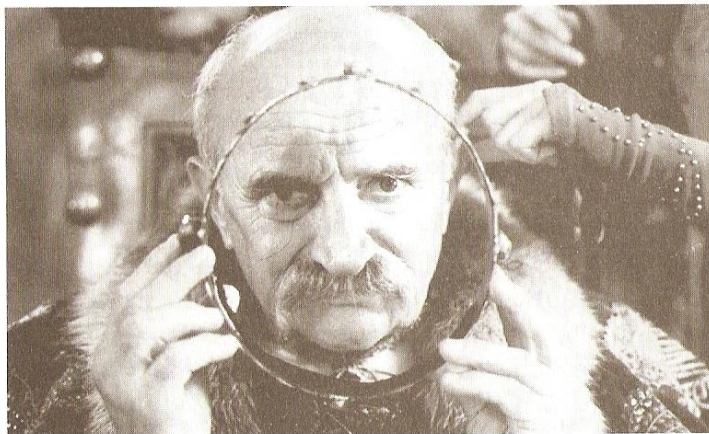
ni-kdy ne-od-po-ví, proč svět je ja-ko ko-lo-toč, a

A **D**

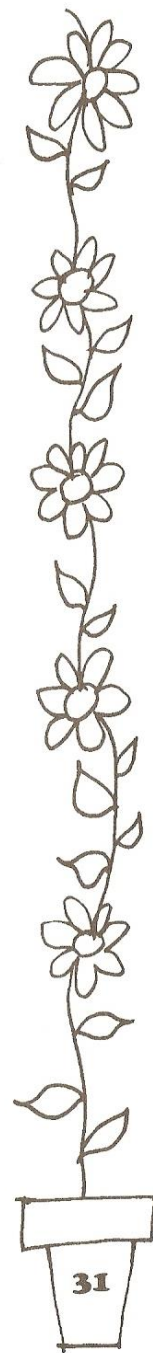
je-nom řeknou, čert ví proč.—

3. Kdo ze všech dveří poníženež couvá,
 kdo kozí nohu pod peřinu schoval,
 kdo v hlavě nemá a má pořad v gatic,
 kdo se ti směje, když jsi srdce ztratil,
 a přitom v nebi chtěl by housle hrát,
 ten bude v pekle bubnovat.

Ref. Nekrmte čerty, co se krčí v křoví,
 stejně vám nikdy, nikdy neodpoví,
 proč svět je jako kolotoč,
 a jenom řeknou, čert ví proč.

Král Dobromil se vzdává koruny. V čí prospěch?

Obrázek 4: Čert ví proč ⁵⁵

⁵⁵ Pedagogický pracovník. *Čert ví proč*. [online]. Dostupné z: <https://pedagogicky-pracovnik.estranky.cz/fotoalbum/Pisnicky/>.

Odkud pocházejí tito čerti?

Ve skupinách rozhodněte, do které obce patří čerti na fotografiích. Fotografie nelepte dříve, než vás vyučující k tomu vyzve.

Horní Lideč	Francova Lhota
Valašská Polanka	Lužná
Lidečko	Valašské Příkazy
Lačnov	Nedašov
Valašské Klobouky	Štítná nad Vláří

A co tento čert? Odkud pochází on?

Napiš na řádek pod fotografií, ze které obce podle tebe pochází tento čert?

Obrázek 5: ⁵⁶

⁵⁶ *Francova Lhota 1984, 2014. Muzeum Valašsko. Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku. [online]. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.*

Počítání s čerty 3. třída

Slovní úloha č. 1

Anička dostala od Mikuláše a čertů 24 bonbónů. Sabina dostala 6krát méně bonbónů. Kolik bonbónů dostala Sabina? Kolik dostaly obě dívky dohromady?

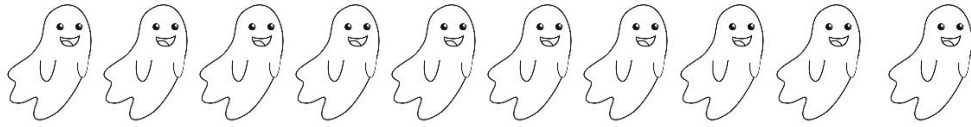
Slovní úloha č. 2

Čert při obcházení vesnice nesl v pytli 90 uhlíků. Po cestě jich 25 ztratil. Když to zjistil, vrátil se, aby je posbíral, ale našel pouze 17. Kolik jich přinesl do pekla?

Počítání s čerty 4. třída

Slovní úloha č. 1

V pondělí čerti posbírali 3 200 hříšných duší, v úterý sebrali o 300 více než v pondělí, ve středu pak o 400 méně než v úterý, ve čtvrtek sebrali o 200 více než ve středu a v pátek o 100 více než ve středu. Kolik hříšných duší sebrali za týden? Splnili týdenní plán sebrat 16 000 hříšných duší?

Slovní úloha č. 2

V balíčku sušenek, které Bára dostala od Mikuláše, bylo 9 rad po 7 sušenkách. Snědla 10 sušenek. Kolik sušenek zůstalo v balíčku?

Počítání s čerty 5. třída

Slovní úloha č. 1

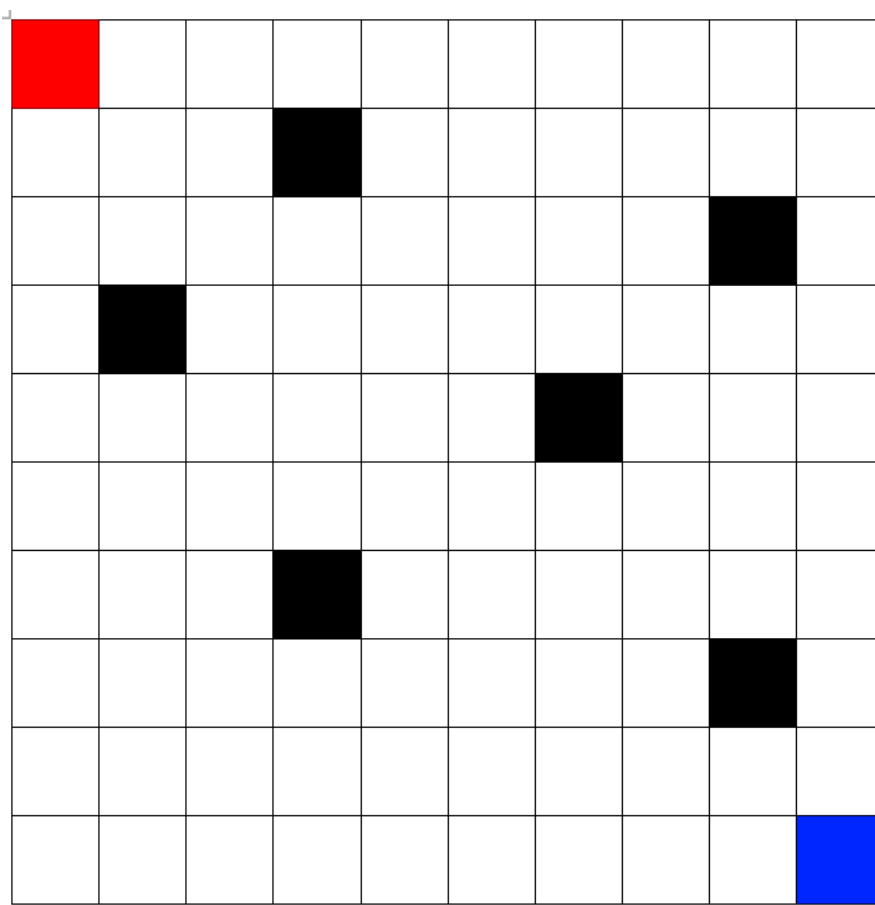
Anička dostala od Mikuláše a čertů 12 bonbónů. Hned první den jich jednu třetinu snědla. Druhý den jich snědla 5. Kolik bonbónů snědla Anička první den? Kolik bonbónů jí zůstalo na 3. den?

Slovní úloha č. 2

Hráz přes řeku Senici v Lidečku stavěli všichni čerti z pekla. Bylo jich 358. Kolik měli dohromady rohů s tím, že 10 z nich už bylo starých a měli pouze jeden roh? Kolik měli dohromady bot?

Čertovská obchůzka

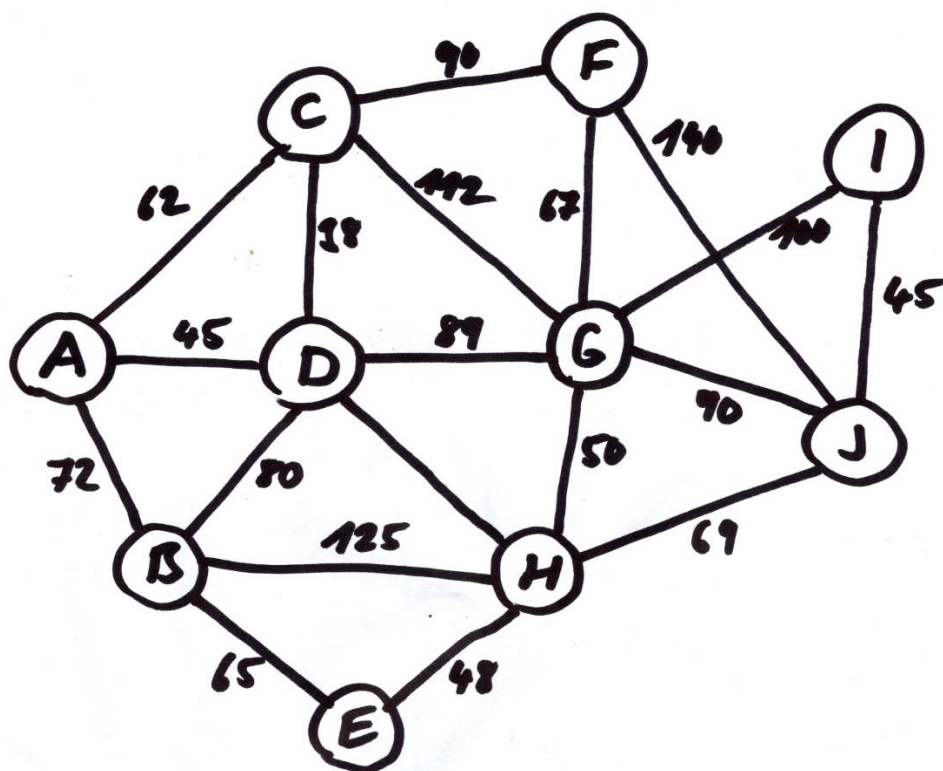
Obrázek 6: Čertovská obchůzka

Mikulášská družina se musí dostat z červeného bodu do bodu modrého a musí projít všemi černými body. Která z následujících cest je vede správně?

A) $\rightarrow\rightarrow\rightarrow\downarrow \mid \rightarrow\rightarrow\rightarrow\rightarrow\rightarrow\downarrow \mid \downarrow\leftarrow\leftarrow\leftarrow\leftarrow\leftarrow\leftarrow\leftarrow \mid \downarrow\rightarrow\rightarrow\rightarrow\rightarrow\rightarrow \mid$
 $\downarrow\downarrow\downarrow\rightarrow\rightarrow \mid \rightarrow\downarrow\downarrow$

B) $\downarrow\downarrow\downarrow\rightarrow \mid \downarrow\downarrow\downarrow\rightarrow\rightarrow \mid \uparrow\uparrow\uparrow\uparrow \mid \rightarrow\rightarrow\rightarrow\downarrow\downarrow\downarrow \mid \downarrow\downarrow\downarrow\rightarrow\rightarrow \mid \uparrow\uparrow\uparrow\uparrow \mid \rightarrow\downarrow\downarrow\downarrow\downarrow$

C) $\rightarrow\rightarrow\rightarrow\downarrow \mid \downarrow\leftarrow\leftarrow \mid \downarrow\downarrow\downarrow\rightarrow\rightarrow \mid \rightarrow\rightarrow\rightarrow\uparrow\uparrow \mid \uparrow\uparrow\rightarrow\rightarrow \mid \downarrow\downarrow\downarrow\downarrow \mid \rightarrow\downarrow\downarrow$

Obrázek 7: Nejkratší cesta vesnicí

Trasa z bodu A do bodu B měří 72 m. Naplánuj trasu Mikulášské obchůzky tak, aby začínala v bodě A, každý další bod prošla pouze jednou, vrátila se zpět do bodu A a byla co nejkratší. Sled procházených bodů zapiš na řádek níže.

A _____

Literatura a zdroje

ODEHNAL, P. *Za dlouhých večerů... Pověsti a pohádky z Hornolidečska*. Lidečko: MAS Hornolidečska, 2012. ISBN 978-80-260-1664-9.

TYMONEK, J. *Mikulášská obchůzka Francova Lhota 2018*. [online]. Dostupné z: <https://www.rajce.idnes.cz/tymonek/album/mikulasska-obchuzka-francova-lhota-2018>.

Čertovy skály Hornolidečsko. 2024. Valašsko. [online]. Dostupné z: <https://www.visit-valassko.cz/Certovy-skaly>.

Čert ví proč. Pedagogický pracovník. [online]. Dostupné z: <https://pedagogicky-pracovnik.estranky.cz/fotoalbum/Pisnicky/>.

Francova Lhota 1984, 2014. Muzeum Valašsko. Z historie a současnosti mikulášských obchůzek na Valašsku. [online]. Dostupné z: <http://stare.muzeumvalassko.cz/zpravy/z-historie-a-soucasnosti-mikulasskych-obchuzek-na-valassku/index.html>.